

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ และความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเลนั้นมีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของการวิจัย ผู้วิจัยได้พยายามรวบรวม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยจะ เสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต

- 1.1 ความหมายของคำว่า "คุณภาพชีวิต"
- 1.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต
- 1.3 ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 1.4 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 1.5 การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ตอนที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเล

- 2.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพความเป็นอยู่ของชาวเล
- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต

1 ความหมายของคำว่า "คุณภาพชีวิต"

ชาร์อน วิลเลส (Sharon Wallace)¹ กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพทั้งหลายซึ่งนำมาสู่ความพึงพอใจแก่บุคคลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ

อาร์ ซี ชาร์มา (R.C. Sharma)² อธิบายว่า คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมาก ทั้งนี้เพราะคุณภาพชีวิต หมายถึง เรื่องของความพึงพอใจอันเกิดมาจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทางจิตใจและสังคม ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค และยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของสังคมในการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของสมาชิกในสังคมด้วย

ลีเอ ลอนนาร์ และแอนเดอร์สัน ลาร์ส (Lier Lennarts and Anderson Lars)³ นักวิชาการชาวสวีเดน กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การบรรจบกันพอดีระหว่างความต้องการกับโอกาสที่ได้รับตามความคาดหวังของแต่ละบุคคล

¹Sharon Wallace, "Identification of Quality of Life Indicators for use in Family Planning Programs in Developing Countries" (Unpublished Ph.D. dissertation, The Pennsylvania State University, 1974), p. 6.

²R.C. Sharma, "Population and Socio-economic Development" In Population trends, resources and environment : hand book on population education (New Delhi, 1975), p. 109-131.

³Lennarts Lier and Lars Anderson, Psychosocial Stress : Population Environment and Quality of Life (New York : Spectrum Publications, 1975), p. 64-65.

เย็นใจ เลหาวิช¹ กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาวะความเป็นอยู่
ของบุคคลทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ

เจลิยว บุรีภักดี² มีความเห็นว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีของกิน ของใช้
มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีไม่ขาดแคลน ไม่เดือดร้อน และได้รับบริการต่าง ๆ ในระดับดี

อุ้นดา นพคุณ³ กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่เป็นลักษณะหรือแบบ
อย่างของคนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

นิพนธ์ คันธเสวี⁴ กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับสภาพการดำรงชีวิต
ของมนุษย์ตามองค์ประกอบของชีวิต อันได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ

อวย เกตุสิงห์⁵ อธิบายว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง การมีร่างกายปกติ มีจิตใจ
ปกติ มีความสำเร็จในหน้าที่การงานและมีความสำเร็จในสังคมตั้งในรูปแบบข้างล่าง

¹ เย็นใจ เลหาวิช, "การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต," วารสารการศึกษา
แห่งชาติ 4 (สิงหาคม-กันยายน 2523) : 6.

² เจลิยว บุรีภักดี, "การศึกษาระดับอุดมศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต," วารสาร
การศึกษาแห่งชาติ 4 (สิงหาคม-กันยายน 2523) : 27.

³ อุ้นดา นพคุณ, "คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น : คุณภาพชีวิตในเชิงการศึกษา,"
วารสารครุศาสตร์, 12 (กรกฎาคม-กันยายน 2526) : 10.

⁴ นิพนธ์ คันธเสวี, "คุณภาพชีวิตสำหรับสังคมไทย" ใน รายงานการวิจัยของศูนย์วิจัย
เรื่อง ภาวะสังคมไทย, หน้า 232

⁵ อวย เกตุสิงห์, "พลศึกษาและสุขศึกษาเพื่อคุณภาพแห่งชีวิต" ใน เอกสารการ
ประชุมวิชาการเรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2526), หน้า 1.

ชัยวัฒน์ บัญจพงษ์¹ กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพ ซึ่งได้แก่ ชีวิตที่ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาให้กับสังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความเพียบพร้อมและมีความสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมของสังคมกับสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ข้างหน้าได้อย่างถูกต้อง และสามารถดำเนินวิธีการที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่คนพึงประสงค์ภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

จากความหมายของคำว่า "คุณภาพชีวิต" ทั้งหมดที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าแต่ละท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไป แต่ก็พอที่จะสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลตามองค์ประกอบของชีวิต อันได้แก่ร่างกาย สังคม ความคิด และจิตใจ ซึ่งสภาพความเป็นอยู่นี้อาจ เป็นสภาพความเป็นอยู่ที่ดีหรือไม่ดีก็ได้

1.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตมีลักษณะเป็นชุดหรือกลุ่ม (Set) ของความต้องการของบุคคลที่ไม่ตายตัวและมีความเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะค่างกรรมต่างวาระ² จากการศึกษาค้นคว้าได้มีผู้ที่กล่าวถึงหรือจัดกลุ่มขององค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้บ้างดังนี้

¹ชัยวัฒน์ บัญจพงษ์, "การปรับปรุงคุณภาพชีวิต : นวัตกรรมทางประชากรศึกษาจริงหรือ," วารสารประชากรศึกษา, 7 (สิงหาคม 2523) : 24-31.

²เนาวรัตน์ ปลายน้อย, "การพัฒนาแนวความคิดทางด้านคุณภาพชีวิต," วารสารประชากรศึกษา 8 (เมษายน 2525) : 96-109.

ริงโก โลดอน (Wingo Lowdon)¹ แสดงความคิดเห็นว่า คุณภาพชีวิตจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการคือ องค์ประกอบที่เป็นกลไกภายในของจิตใจและร่างกาย ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้สึกอิ่มอกอิ่มใจ (Sense of gratification) และองค์ประกอบที่เป็นกลไกภายนอก ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดองค์ประกอบภายใน

อาร์ ซี ชาร์มา (R.C. Sharma)² ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ 2 ประเภทคือ

1. องค์ประกอบทางด้านกายภาพ โดยพิจารณาทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ อันได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ
2. องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นทางด้านปริมาณและคุณภาพ อันได้แก่การได้รับการศึกษา การมีงานทำ การได้รับบริการทางด้านจรรยาแพทย์ และสาธารณสุข สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ความปลอดภัยในการคมนาคมขนส่ง อิศระ เสรีภาพ การพักผ่อนหย่อนใจ และการมีโอกาสในการสร้างสรรค์พัฒนาตนเอง

เบน เจีย ลิว (Ben-Chieh Liu)³ ให้แนวคิดเรื่ององค์ประกอบของคุณภาพชีวิตว่าประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1. องค์ประกอบทางด้านกายภาพ ซึ่งประกอบด้วยสินค้าและบริการซึ่งวัดและนับได้ และมีอิทธิพลก่อให้เกิดความพึงพอใจอันเนื่องมาจากการสนองความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ของมนุษย์

¹Wingo Lowdon, "The Quality of Life : Toward a Micro-economic Definition," Journal of Urban Studies. 10 (February 1973) : 3-17.

²R.C. Sharma, "Population and Socio-economic Development" In Population trends, resources and environment : hand book on population education, p. 109-131.

³Ben-Chieh Liu, "Quality of Life : Concept Measure and Results" The American Journal of Economic and Sociology (January 1975) : 1-14.

2. องค์ประกอบทางด้านจิตวิทยา หมายถึง องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจของมนุษย์

ปรีชา (คุ้มเกียรติ¹) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ภูมิหลังและความต้องการของผู้ให้ความหมายหรือตีความ ความต้องการและค่านิยมของสังคม

ภาณุรัตน์ รัตยาภาส² ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในแต่ละบุคคลนั้น จะต้องประกอบด้วย ความต้องการในปัจจุบัน 4 การได้รับการศึกษาและรู้จักแสวงหาความรู้ สมรรถภาพในการทำงาน การมีอาชีพและหลักทรัพย์และการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่สังคม

นภพร ทัศนัยนา³ อธิบายว่า องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิต อย่างน้อยต้องมีทรัพยากร ประชากร และปรากฏการณ์ของประชากร เศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพ อนามัย เทคโนโลยี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสภาพสังคม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี⁴ ให้ความเห็นว่า คุณภาพชีวิตนั้นจะมีและยั่งยืนอยู่ได้ก็จะต้องอาศัยองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการคือ

¹ ปรีชา (คุ้มเกียรติ), "การมีธรรมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต," วารสารการศึกษาแห่งชาติ 4 (สิงหาคม-กันยายน 2523) : 24.

² ภาณุรัตน์ รัตยาภาส, "การไม่รู้หนังสือมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร," วารสารการศึกษาแห่งชาติ 4 (สิงหาคม-กันยายน 2523) : 46.

³ นภพร ทัศนัยนา, "เกณฑ์วัดคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพทางกาย," วารสารประชากรศึกษา (ธันวาคม 2522) : 21.

⁴ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, "คุณภาพชีวิตประชากรกับการพัฒนาชนบท," วารสารประชากรศึกษา (สิงหาคม 2522) : 17.

1. องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ คือ มีกินมีใช้สมตามสภาพแวดล้อม
2. องค์ประกอบทางสังคม ได้แก่ คุณธรรม ภาวะผู้นำการศึกษา และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมที่ปฏิบัติต่อกัน
3. องค์ประกอบทางการเมือง ที่มีโครงสร้างมั่นคงและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์¹ อธิบายว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรับรู้ (Perception) ของคนที่มีต่อคำว่า "คุณภาพชีวิต" นั้นขึ้นอยู่กับ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สภาพสิ่งแวดล้อม ศาสนา ระบบการปกครอง นโยบายการเมือง ความสนใจในขณะนั้น ระดับการศึกษา ค่านิยมของสังคมที่คนสังกัดอยู่ อาชีพ ประเพณีและวัฒนธรรม ประสบการณ์และอื่น ๆ ดังนั้นจึงไม่ใช่เป็นของแปลกที่เขาจะรับรู้ "คุณภาพชีวิต" อย่างมีอคติ เข้าข้างความถนัด ประสบการณ์และความเคยชินของเขาตามปัจจัยที่กล่าวถึง

เย็นใจ เลหาวิช² กล่าวว่า คุณภาพชีวิตประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วนคือ ส่วนที่จำเป็นระดับพื้นฐาน และส่วนที่จำเป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต

1. ส่วนที่จำเป็นระดับพื้นฐาน หรือ อาจเรียกย่อ ๆ ว่า เป็นส่วนที่ทำให้ต้องมีชีวิต "อยู่ได้" ในสภาพปกติทั้งกายและใจ อันได้แก่

- 1.1 สิ่งจำเป็นในการยังชีพเบื้องต้น คือ ปัจจัย 4 (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค)

- 1.2 สุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ ไม่พิการ หรือเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือเจ็บป่วยบ่อย ๆ

- 1.3 ชีวิตและการทำงานมีความมั่นคงปลอดภัย

¹ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์, "การปรับปรุงคุณภาพชีวิต : นวัตกรรมทางประชากรศึกษาจริงหรือ," หน้า 25-26.

²เย็นใจ เลหาวิช, "การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต," หน้า 7-9.

1.4 มีอิสระตามสิทธิมนุษยชน ไม่ถูกคุมขัง สามารถใช้สิทธิเสรีภาพใน
ขอบเขตแห่งกฎหมายหรือประเพณีของสังคมที่ตน เป็นสมาชิกอยู่

2. ส่วนที่จำเป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต เป็นส่วนที่เพิ่มเติมจากสภาพ "อยู่ได้"
ให้กลายเป็น "อยู่ดี" ส่วนนี้ได้แก่

2.1 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีมลภาวะ
(Pollution) น้อยที่สุด ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุด มีความสงบ สะอาด ยุติธรรม และเอื้อ
อำนวยต่อการพัฒนาตนเอง

2.2 คุณสมบัติส่วนบุคคลที่เหมาะสมและเป็นเหตุปัจจัยให้บุคคลนั้นสามารถยก
ระดับคุณภาพของตนได้ อันได้แก่ การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต การมีความสามารถในการตัดสินใจ
การมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ ตลอดจนการมีความอดสาหะ
พยายาม และมีความอดทน

2.3 คุณสมบัติที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข เช่น การมีความมักน้อย
ประหยัด ไม่โลภ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา การมีระเบียบวินัยและมีจริยธรรมอื่น ๆ ที่โลก
ยอมรับ

สายสุรี จุติกุล¹ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ "ได้คุณภาพ" ของคน
(หรือเด็ก) ว่าอย่างใดจะต้องประกอบด้วยสภาพต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านสุขภาพกาย คือ

1.1 เด็กจะได้รับสารอาหารอย่างน้อยที่สุดตามที่กำหนดไว้ตามความต้องการ
ของร่างกายในช่วงอายุต่าง ๆ กัน เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่

1.2 เด็กจะต้องมีโอกาสดอกกำลัง เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ให้ได้
ตามศักยภาพแต่ละบุคคล

¹สายสุรี จุติกุล, "การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต : ช่วงชีวิตในวัยเด็ก,"

1.3 เด็กจะต้องมีที่อยู่ที่ถูกสุขลักษณะ ไม่คับแคบจนเกินไปและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

1.4 เด็กต้องได้รับการป้องกันจากโรคภัยไข้เจ็บที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และได้รับการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานในกรณีที่เกิดเจ็บป่วย

2. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านสุขภาพจิต

2.1 เด็กต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพจิต

2.2 เด็กที่มีปัญหาทางด้านจิต จะต้องได้รับการแนะแนวช่วยเหลือ เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องต่อไป

3. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านการพัฒนาสติปัญญา

3.1 เด็กต้องได้รับการศึกษาระดับมาตรฐานขั้นต่ำ คือ การศึกษาภาคบังคับ หรือ การศึกษาในระดับประถมศึกษาจนครบถึงประถมศึกษาปีที่ 6

3.2 เด็กต้องมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเอง มีโอกาสพัฒนาและใช้สติปัญญาและความถนัดของตน

3.3 เด็กต้องได้รับการฝึกอบรมให้เห็นคุณค่าของการมีงานทำพร้อมทั้งการมีอาชีพ เพราะเด็กจะต้องเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภค และในที่สุดเด็กจะต้องเติบโตและมีความสามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้

4. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านจริยธรรม

4.1 การรักความจริง การไม่พูดปดและไม่ฉ้อฉล การรักษาคำมั่นสัญญา และการกล้าที่จะยอมรับความจริง

4.2 การไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

4.3 การมีความละเอียดใจคือการกระทำความผิดหรือความชั่วใด ๆ

4.4 การมีความรู้จักพอ ไม่โลภ ไม่หลง

5. สภาพความต้องการพื้นฐานด้านความปลอดภัย เสรีภาพ และความเป็นคนไทย

5.1 เด็กต้องได้รับความคุ้มครอง ให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

5.2 เด็กต้องมีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง มีเสรีภาพในการเรียนรู้และมีโอกาสในการตัดสินใจในเรื่องที่เหมาะสมและเป็นไปได้สำหรับวัยของคน

5.3 เด็กต้องเข้าใจพื้นฐานด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และรู้สึกภาคภูมิใจว่าเป็นคนไทย

จากแนวคิดในเรื่ององค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่กล่าวมา พบว่าประกอบด้วยส่วนประกอบหลายด้าน ทั้งทางด้านกายภาพ การบริการ และหมายรวมถึงภาวะต่าง ๆ ของชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สิทธิเสรีภาพ สิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ ซึ่งทั้งนี้ก็เพราะบุคคลมักจะรับรู้ "คุณภาพชีวิต" แยกต่างกันไปตามสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพแวดล้อม ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนระดับและสาขาการศึกษา

1.3 ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นความมุ่งหมายสูงสุดของความเป็นมนุษย์ จึงทำให้นักวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ พยายามพัฒนาแนวคิดในด้านนี้ ตลอดจนพยายามหาตัวแปรที่จะชี้วัดระดับคุณภาพชีวิตขึ้น แม้กิจกรรมนี้จะยังไม่พัฒนาไปอย่างกว้างขวาง แต่ก็เป็นการกระทำที่น่าพิจารณาจากการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้เสนอแนะถึงตัวบ่งชี้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ดังต่อไปนี้

เฟรด เอส ซิงเกอร์ (Fred S. Singer)¹ นักเศรษฐศาสตร์ได้ทำการศึกษาระดับขนาดประชากรที่เหมาะสม โดยมีความเชื่อว่าขนาดประชากรที่เหมาะสมจะเป็นสภาวะที่ประชาชนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดีคือ ภาวะที่มีทรัพย์สิน (เงิน) เหลืออยู่มากที่สุดเท่าที่จะมีได้ หลังจากได้ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นแล้ว รวมทั้งหมายถึงการมีเวลาและโอกาสที่น่ารื่นรมย์แก่ชีวิตและมีทางเลือกต่าง ๆ มากในชีวิต

Fred S. Singer, Is there an Optimum Level of Population ?

(New York : McGraw Hill, 1971), p. 400.

เอฟเวเรตต์ อี. เฮเกน (Everett E. Hagen)¹ นักเศรษฐศาสตร์ ได้ชี้ให้เห็นว่าความฟุ่มเฟือยและการมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางวัตถุมิได้ทำให้บุคคลมีความสุขอย่างที่เคียดคิดกัน ชาวอเมริกันซึ่งดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความฟุ่มเฟือย (Affluence) มาเป็นเวลานานก็ปรากฏว่ามีได้มีความสุขอย่างแท้จริง ประชาชนต้องหันไปใช้ยานอนหลับ ยาระงับประสาทและแม้กระทั่งยาเสพติดกันเป็นอันมาก การมีทรัพย์สินเงินทองเป็นจำนวนมากอาจทำให้คนมีทางเลือกในการดำรงชีวิตมากขึ้น แต่ทางเลือกนั้นก็มิได้มีความสัมพันธ์กับความสุข นอกจากการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตอยู่ด้วยความฟุ่มเฟือยยังทำให้เกิดผลกระทบคือภาวะแวดล้อม เกิดภาวะมลพิษประเภทต่าง ๆ ขึ้น การที่มนุษย์แข่งขันกันในด้านวัตถุ พยายามแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มากบริโภคอย่างเกินความจำเป็นทำให้เกิดการทำลายคุณค่าเก่า ๆ ในสังคม ทำให้มนุษย์มีสภาพเป็นอนุภาคเล็ก ๆ ที่ขาดความมีน้ำใจต่อกัน

ชาร์อน วอลล์ เอลลิส (Sharon Wallace)² นักสังคมวิทยา ได้ให้ความเห็นว่าเนื่องจากบุคคลแต่ละกลุ่มจะมีแบบแผนของชีวิต (Life Style) แยกต่างกันไป จึงมีความพยายามที่จะวัดคุณภาพชีวิตออกไปตามกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ มุรุษ สตรี ฯลฯ ฉะนั้นดัชนีที่นำมาใช้วัดคุณภาพชีวิตจึงมีหลายประการแตกต่างกันไป เช่น ดัชนีทางด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา สวัสดิการ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ รายได้และความยากจน อาชญากรรม ความปลอดภัย สภาพที่อยู่อาศัย การจ้างงาน ผลผลิต สถานภาพของบุคคล ความเสมอภาค การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมและครอบครัวและวงจรชีวิตในครอบครัว เป็นต้น

¹ Everett E. Hagen, "Is Economic Development," in The Economics of Development (New York : Richard D. Irwin, Inc., 1980), p. 10-12.

² Sharon Wallace, "Identification of Quality of Life Indicators for use in Family Planning Programs in Developing Countries," p. 13-14.

เจอร์รี ดี สตอคเดล (Jerry D. Stockdale)¹ นักสังคมวิทยา ได้อธิบายว่า เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่ามนุษย์มีความต้องการกินดีอยู่ดีในทางวัตถุระดับหนึ่ง แต่ความกินดีอยู่ดีนั้นยังไม่เป็นการเพียงพอต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งยังจะประกอบด้วยสุขภาพทางจิตใจ ความสามารถในการสร้างสรรค์ ความมีศักดิ์ศรี การได้รับความสนับสนุน ความรู้สึกว่าคุณเองเป็นที่รักของบุคคลอื่น การไม่มีสิ่งหวาดกลัวที่น่ามาสู่ความกระวนกระวายใจ ระบบสังคมที่สามารถสร้างเสริมและให้ความหวังดังกล่าวนี้กับสมาชิกในสังคมได้ก็จะ เป็นสังคมที่มีคุณภาพชีวิตสูงสุด

นิโคลัส เบนเนท (Nicolas Bennett)² นักการศึกษาอธิบายไว้ว่า ชีวิตที่มีคุณภาพแบ่งออกได้ 2 ระดับคือ

1. ระดับที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการดำรงชีวิตซึ่งได้แก่ ความจำเป็นที่มีต่ออาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การมีสุขภาพแข็งแรง มีความกระปรี้กระเปร่า เจ็บป่วยน้อยครั้ง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมและสนใจการเมือง

2. ระดับที่ประกอบด้วย การมีค่านิยมที่เหมาะสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ มีความสมดุลระหว่างความสามารถและความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงความปรารถนา มีจุดมุ่งหมายของชีวิต มีชีวิตที่กลมกลืนกับครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

กอร์ดอน เจ เอฟ แมคโดนัลด์ (Gordon J.F. MacDonald)³ นักนิเวศน์วิทยา มีความเห็นว่า เนื่องจากคุณภาพชีวิตกับสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จึงได้ทำการ

¹Jerry D. Stockdale, Poverty and Quality of Life : A Perspective (ED. 070732, August, 1972), p.6.

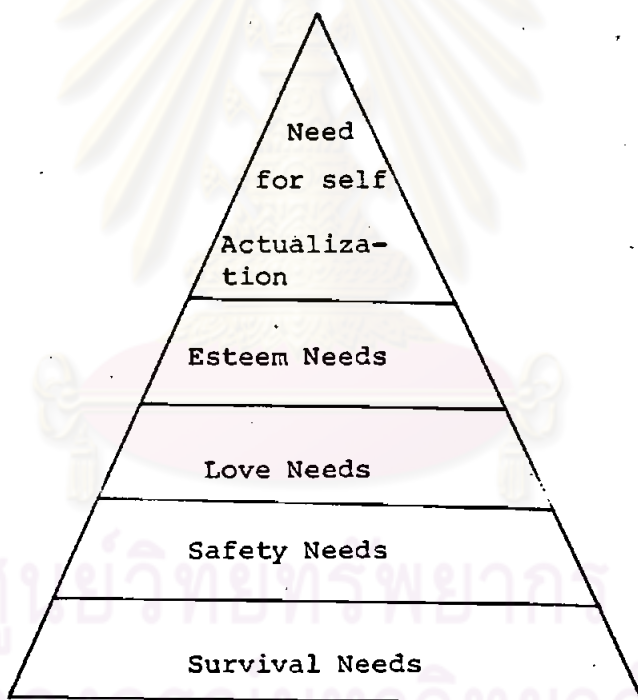
²นิโคลัส เบนเนท, "การเพิ่มประชากรและการตัดสินใจทางประชากรของแต่ละบุคคลกับคุณภาพชีวิต" ใน อุเทศประชากรศึกษา (กรุงเทพมหานคร : มงคลสาธิตพิมพ์, 2519, , หน้า 688-689.

³Gordon J.F. MacDonald, "Use of Environmental Indices in Policy formation" In The Quality of Life Concept (Washington D.C. : The Environmental Protection Agency, 1973), p. 1-25.

ศึกษาโดยการพยายามสร้างดัชนีทางสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตขึ้น พบว่า มลพิษในอากาศ น้ำ การใช้ที่ดิน การพักผ่อนหย่อนใจ สัตว์ป่าและการใช้ยาฆ่าแมลง มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และได้พยายามชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์นั้นจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมเสียก่อน และถึงแม้ว่ารายได้ประชาชาติ (GNP) จะเพิ่มขึ้น ก็ไม่อาจทำให้คุณภาพชีวิตของบุคคลสูงขึ้นไปด้วย

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow)¹ นักจิตวิทยา

ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับความต้องการแต่ละขั้นของคนของมนุษย์ว่า โดยทั่วไปแล้วมนุษย์เรามีความต้องการ 5 ขั้นตอน ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกกันได้โดยเด็ดขาด ดังแผนภาพ

ที่มา : Abraham Maslow, Toward a Psychology of Being (New York :

Van Nostrand Reinhold, 1968), p. 38.

¹Abraham Maslow, Toward a Psychology of Being (New York :
Van Nostrand Reinhold, 1968), p. 37-43.

ความต้องการทางด้านวัตถุที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้ (Survival Needs) อันได้แก่ สิ่งจำเป็นในการดำรงชีพ เช่น น้ำ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ฯลฯ Survival Needs นี้จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล

ความต้องการความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (Safety Needs) เช่น ต้องการมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ต้องการมีจิตใจร่าเริงแจ่มใสเบิกบาน

ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น (Love Needs) เป็นความต้องการที่ออกมาในรูปของการต้องการความรัก ความเห็นอกเห็นใจ การยอมรับจากผู้อื่น

ความต้องการที่จะเห็นคุณค่าของตัวเอง (Esteem Needs) เป็นความต้องการของคนที่มีการพัฒนาทางด้านจิตใจสูงขึ้นแล้ว ที่จะสามารถเห็นว่าตัวเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีความภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้อื่นหรือสิ่งอื่น

ความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง (Need for Self-Actualization) จัดเป็นความต้องการที่มีการพัฒนาขั้นสูงสุด ที่ต้องการเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ ไม่คิดแต่จะคอยหวังพึ่งผู้อื่นหรือสิ่งอื่น มีความคิดเป็นอิสระ รู้จักเลือก รู้จักตัดสินใจ และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือก ไม่ติดขัดอยู่กับผู้ใดหรือสิ่งใดทั้งสิ้น

เย็นใจ เลาหวนิช¹ ได้จำแนกคุณภาพชีวิตออกเป็น 2 ประเภทคือ "คุณภาพชีวิตระดับต่ำ" กับ "คุณภาพชีวิตระดับสูง"

บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตระดับต่ำ จะมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ

1. ยากจน คือ ขาดแคลนปัจจัย 4 และต้องหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องไปวัน ๆ หนึ่ง

¹เย็นใจ เลาหวนิช, "การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต," หน้า 6-7.

2. สุขภาพอนามัยไม่ดี เจ็บป่วยอยู่บ่อย ๆ คิดยาเสพติดให้โทษ
3. มีความรู้ทั้งในด้านการหามาหาเลี้ยงชีพ สุขภาพอนามัย ขาดการศึกษา
4. สมรรถภาพต่ำ เฉื่อยชา มีผลผลิตต่ำเพราะความเกียจคร้านจนเคยชิน
5. ขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ว่างงาน
6. อยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมทั้งในด้านกายภาพและสังคม
7. ขาดความสงบสุข อันเนื่องมาจากการทะเลาะวิวาทหรือเกิดความโลภจน

จิตใจไม่สงบ

สำหรับบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตระดับสูง จะมีลักษณะตรงข้ามกับลักษณะ 7 ประการดังกล่าวข้างต้น และยังประกอบด้วยลักษณะอื่น ๆ อันเป็นที่พึงปรารถนาของมนุษย์เพิ่มเติมอีกด้วย เช่น ความมีอิสระเสรี ความยุติธรรมและความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการงาน

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์¹ กล่าวว่า ชีวิตที่มีคุณภาพนั้นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ

1. สามารถรับผิดชอบได้ เพราะความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์ ความรับผิดชอบนี้จะต้องมองทั้งในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง คือสังคม คือประเทศชาติและต่อเพื่อนมนุษย์
2. เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม กล่าวคือ สามารถเป็นทั้งผู้ผลิตและบริโภคที่ดี ทำผลประโยชน์ให้แก่สังคม
3. มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่น
4. เป็นผู้มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ
5. เป็นผู้มีการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีขั้นตอนที่เหมาะสม

¹ ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์, "การมัธยบท" เขาเรื่องการพัฒนาคณะบุคคล, ชีวิต, หน้า 24-29.

สุนน อมรวิวัฒน์¹ กล่าวว่า ชีวิตที่มีคุณภาพจะต้องเป็นชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดี อยู่อย่าง มีหลักการและการสามารถปรับตัวและแก้ปัญหา เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปอย่างสงบตามอัธยาศัย

สมศรี สุขุมาลนันท์² [REDACTED] กล่าวว่า คุณภาพชีวิตของแต่ละคน ย่อมแตกต่างกันไปตามพื้นฐานในการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม ดังเช่น บุคคลที่มีการศึกษาสูง มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีความสุขอยู่ในสังคมหนึ่ง แต่เมื่อต้องเปลี่ยนไปอยู่ในสังคมใหม่ ซึ่งมีความแตกต่างไปจากสังคมที่ตนอยู่เดิม หากไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมนั้นอย่างมีความสุข บุคคลผู้นี้จะได้ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูงในสังคมหนึ่ง แต่กลับมีคุณภาพชีวิตในระดับต่ำในอีกสังคมหนึ่ง

สุรีย์ กาญจนวงศ์³ กล่าวว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ย่อมหมายถึง การที่บุคคลมี สุขภาพกายและสุขภาพจิตดี สามารถพึ่งตัวเองได้และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นผู้ที่มีวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐาน และชีวิตในรูปแบบที่สังคมยอมรับ มีสถานภาพและบทบาทที่ ชัดเจน การมีสถานภาพและบทบาทที่ชัดเจนจะเกิดขึ้นได้ เมื่อบุคคลมีความรู้สึกว่าได้รับความ ยุติธรรมทาง เศรษฐกิจและสังคม และสามารถประพฤติปฏิบัติตัวในลักษณะที่มีการ เสนอสนอง ทางสังคม คุณลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้คือ คุณลักษณะที่พึงปรารถนาและเป็นคุณลักษณะที่ สามารถใช้เป็นตัวชี้ถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ นอกจากนี้การอาศัยอยู่ในชุมชนที่มีสภาพแวดล้อม ที่ให้บริการระบบสาธารณสุขโลกแนวสาธารณสุขการที่เหมาะสม มีความคงและการสื่อสารด้วย

¹ สุนน อมรวิวัฒน์, การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร (ภาควิชา ประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), เอกสารอัดสำเนา

² สมศรี สุขุมาลนันท์, คุณภาพชีวิต, วารสารประชากรศึกษา (เมษายน 2526) : 48.

³ สุรีย์ กาญจนวงศ์, ประชากรกับสุขภาพจิต, วารสารประชากรศึกษา (ตุลาคม 2523) : 2-24.

ภายนอก และเป็นชุมชนที่มีศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีความ
 ยึดแย้งในสังคมค่าและมีความปลอดภัยในชุมชนสูงก็สามารถใช้เป็นตัวชี้ถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี
 ได้ด้วยเช่นกัน¹

นิพนธ์ คันทเสรี² ได้สรุปถึง สิ่งที่ชี้บอกคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ของบุคคลไว้
 ดังต่อไปนี้คือ

1. ด้านร่างกาย สิ่งที่ชี้บอกคุณภาพชีวิตคือ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย
 สุขภาพอนามัย พลังงาน การออมทรัพย์ สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัวและในการ
 ประกอบอาชีพ
2. ด้านอารมณ์ สิ่งที่ชี้บอกคุณภาพชีวิตคือ การพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณภาพ ประโยชน์
 ความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวและในชุมชน
 ความรักและความ เป็นเจ้าของที่มีต่อหมู่คณะ
3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งที่ชี้บอกคุณภาพชีวิตคือ ภาวะแวดล้อมที่บริสุทธิ์
 สะอาดและเป็นระเบียบ ปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศ และเสียง มีทรัพยากรที่จำเป็น
 แก่การดำรงชีพและการคมนาคมที่สะดวก
4. สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม สิ่งที่ชี้บอกคุณภาพชีวิตคือ โอกาสในการศึกษา
 และการประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยใน
 ชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน การปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ความเป็นธรรม
 ด้านรายได้และทางสังคม ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความเป็นระเบียบวินัย ความเห็นอก
 เห็นใจ และค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักธรรมในศาสนา

¹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยสังคม, แผนพัฒนาจังหวัดพิจิตร (เอกสาร
 อัดสำเนา ธันวาคม 2525), หน้า 6-1-2.

² นิพนธ์ คันทเสรี, "คุณภาพชีวิตสำหรับสังคมไทย" ใน รายงานการสัมมนา
ระดับชาติเรื่องภาวะสังคมไทย, หน้า 237-238.

5. ด้านความคิด สิ่งที่ยึดบอกคุณภาพชีวิตคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิตและชุมชน การศึกษา การอาชีพ ความสามารถในการป้องกันแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ของตัวเอง ครอบครัวและชุมชน การเป็นที่ยอมรับในชุมชน การสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง การยอมรับตัวเอง และการมีเป้าหมายในชีวิตที่เหมาะสม

6. ด้านจิตใจ สิ่งที่ยึดบอกคุณภาพชีวิตคือ การมีคุณธรรมในส่วนตัวและในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา การเสียสละ การละเว้นจากอบายมุข ฯลฯ

นอกจากนี้ นิพนธ์ คันทเสรี¹ ยังได้เสนอแนวทางสำหรับกำหนดตัวบ่งชี้หรือกำหนดวิธีวัดคุณภาพชีวิต โดยการใช้ความต้องการคุณภาพชีวิตขั้นมูลฐานและเครื่องชี้ภาวะสังคมเป็นเครื่องวัด ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้คือ

คุณภาพชีวิตขั้นมูลฐาน	เครื่องชี้ภาวะสังคม
1. ทุกคนมีอาหารบริโภคในปริมาณที่เพียงพอ ไม่ขาดแคลน มีคุณภาพเหมาะสมแก่ร่างกาย	- - การไม่เป็นโรคขาดธาตุอาหาร ในกลุ่มประชากรเป้าหมาย
2. ทุกคนมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง แข็งแรง คุ้มแดดฝนและให้ความปลอดภัย	- ประชากรกลุ่มเป้าหมายมีที่อยู่อาศัย ที่ปลอดภัยในทุก ๆ ด้านและมีสภาวะที่แข็งแรงตามอัตภาพและมาตรฐานที่กำหนด
3. ทุกคนมีเครื่องนุ่งห่มที่พอเพียงแก่การป้องกัน ความร้อนหนาวและอันตรายอื่น ๆ	- ประชากรเป้าหมายมีเครื่องนุ่งห่มและอุปกรณ์สวมใส่ตามความจำเป็น สะอาด เรียบร้อย ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ

¹นิพนธ์ คันทเสรี, "คุณภาพชีวิตสำหรับสังคมไทย" ใน รายงานการสัมมนาระดับชาติ เรื่องภาวะสังคมไทย, หน้า 243-245.

คุณภาพชีวิตขั้นมูลฐานเครื่องชี้ภาวะสังคม

4. การรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วยและการ
อนามัยให้สุขภาพ เป็นปกติ

- การมียารักษาโรคประจำของท้องถิ่น
ในราคาที่จะหาซื้อได้ ไม่ขาดแคลน
ชาวบ้านช่วยตัวเองได้ โดยเฉพาะใน
ขั้นต้นมีการส่งต่อไปยังหน่วยบริการที่
ดีกว่า ในกรณีที่รุนแรงเกินความ
สามารถ

5. การบริการสาธารณสุขชุมชน น้ำดื่ม
น้ำใช้ การศึกษา วัฒนธรรม และการ
คมนาคมขนส่ง

- การเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ลดลง
- โรคที่ป้องกันได้โดยวัคซีน ไม่มีภายใน
หมู่บ้าน
- ไม่มีภาวะทุโภชนาการในกลุ่มอายุวัย
ก่อน เรียน
- มีปริมาณการวางแผนครอบครัว
แพร่หลาย เป็นที่ยอมรับ
- ทุกหลังคาเรือนมีน้ำสะอาดบริโภค
อัตราป่วย-ตาย วัวยโรคที่มีน้ำ
เป็นพาหะลดลง
- ทุกหลังคาเรือนมีและใช้ส้วมที่ถูก
สุขลักษณะ
- อัตราป่วยด้วยโรคติดต่อ เชื้อของระบบ
ทางเดินอาหารลดลง
- ทุกหลังคาเรือนมีการกำจัดน้ำ
โสโครกและขยะมูลฝอย
- ไม่มีแหล่งเพาะและแพร่โรคที่สำคัญ
ในหมู่บ้าน

คุณภาพชีวิตชั้นมธราณ

เครื่องชี้ภาวะสังคม

- ผู้อยู่ในวัยศึกษาจบการศึกษาภาคบังคับ
ตามเกณฑ์อายุทุกคน
- ผู้อยู่นอกวัยศึกษา แสวงหาความรู้
เพิ่มเติมตามโครงการระบบการ
ศึกษานอกโรงเรียน
- เยาวชนมีความสามารถในการ
ประกอบอาชีพและเป็นพลเมืองดี
- ประชากรกลุ่มเป้าหมายมีความ
เฉลียวฉลาด และมีความสามารถในการ
ปกครองตนเองตามระบบประชาธิปไตย
- มีการประพฤติปฏิบัติตามแนวทาง
ศาสนา (ละเว้นอบายมุข มีความ
กตัญญูรู้คุณมีคารมคารา ควบคุมระดับ
ความต้องการทางร่างกาย และ
อารมณ์ไม่สูงเกินธรรมชาติ)
- ความผิดปกติในสภาพจิตลดลง
- สถิติอาชญากรรมและการทะเลาะ
วิวาทลดลง
- มีการดำรงภาษาวัฒนธรรมประเพณี
ท้องถิ่น
- การส่งผู้ป่วยไปรับการรักษาต่อ
สะดวกขึ้น
- การลำเลียงพืชผลไปจำหน่าย
สะดวกขึ้น
- การสัญจรไปมาไม่ลำบากตลอดปี

คุณภาพชีวิตขั้นมูลฐานเครื่องชี้ภาวะสังคม

6. ทุกคนในวัยประกอบอาชีพมีสัมมาชีพ
ที่เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้

- มีความเป็นปึกแผ่นของสหกรณ์หรือ
กลุ่มในการรวมพลังทางเศรษฐกิจ
ในชุมชน
- มีรายได้ของครอบครัวสูงขึ้น
- มีการออมทรัพย์มากขึ้น
- มีเครื่องใช้ไม่สอยที่จำเป็นแก่การ
ครองชีพมากขึ้น
- มีปัจจัย 4 ครบถ้วน อย่างพออยู่
พอกิน และพอใช้ หรือไม่ต่ำกว่า
มาตรฐานความจำเป็น
- ผลผลิตทั้งในทางเกษตร อุตสาหกรรม
และผลบริการ (เช่น ก่อสร้าง
ซ่อมแซม) มีความปราณีต ปลอดภัย
ทนทานและสวยงามขึ้น

7. ทุกคนมีคุณธรรมขั้นพื้นฐาน 10 ประการ
เป็นอย่างน้อยคือ

- 7.1 ไม่ฉ้อฉล หลอกลวง
- 7.2 ไม่ประทุษร้ายต่อร่างกาย ชีวิต
และทรัพย์สิน
- 7.3 ไม่ลักขโมย แย่งชิง ฉกฉวย
- 7.4 ขยันอย่างฉลาด
- 7.5 พึ่งตนเอง
- 7.6 ร่วมมือร่วมใจกัน เห็นความทุกข์ยาก
ของเพื่อนบ้าน เป็นภาระกิจที่จะช่วย
กันแก้ไข

- สถิติอาชญากรรมของบ้านลดลง
- สถิติความขัดแย้งลดลง ความสงบสุข
เพิ่มขึ้น
- ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายไปจาก
หมู่บ้าน เพราะหนีภัยสังคม
- ไม่มีรายจ่ายในทางอบายมุข
- มีการประชุมปรึกษาหารือแก้ไข
ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอยู่เสมอ
- ไม่มีครอบครัวใดที่ยากจนและ
ไม่ได้รับการเหลียวแลในชุมชน

<u>คุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน</u>	<u>เครื่องชี้ภาวะสังคม</u>
7.7 ไม่เสหสิ่งมีน เมา	- ไม่มีปัญหาครอบครัวทางจิตใจ
7.8 ไม่เล่นการพนัน	- ไม่มีแหล่งและกิจกรรมอบายมุข
7.9 ไม่มีว เมาในกามคิดหา	ในชุมชน
7.10 รักลูก รักครอบครัว รักชุมชน	

ในปี พ.ศ.2523 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ก่อตั้งโครงการพัฒนาสังคมขึ้น เพื่อวิเคราะห์หาตัวแบบของการพัฒนาสังคมระยะยาว และเพื่อให้ประชาชนในชาติได้บรรลุถึงระดับคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ พร้อมทั้งได้กำหนดเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน¹ ในการกำหนดปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และใช้เป็นตัวบ่งชี้ว่าขณะนี้ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มีคุณภาพชีวิตในเรื่องใดบ้างที่บรรลุแล้ว และมีเรื่องใดบ้างที่ยังเป็นปัญหา การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องและมีผลสนับสนุนต่อการพัฒนาชนบทตามแนวทางของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นในปี พ.ศ.2528 คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ จึงได้เห็นชอบในหลักการและวัตถุประสงค์ของความจำเป็นพื้นฐาน 8 ข้อ และเครื่องชี้วัด 32 ตัว² จึงได้มีมติให้มีโครงการปรีดรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปี 2528-2530) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติมีความครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้นตามเครื่องชี้วัด ความจำเป็นพื้นฐาน และให้ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ร่วมกับ 4 กระทรวงหลัก (กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข) เป็นองค์กรรับผิดชอบ

¹ความจำเป็นพื้นฐาน หมายถึง ความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนในสังคม แต่เดิมเรียกว่า ความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำ (Basic Minimum Needs) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารประกอบการชี้แจง โครงการปรีดรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (พ.ศ.2528-2530) (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, 2528), หน้า 49.

²ดูรายละเอียดในภาคผนวก เรื่อง ความจำเป็นพื้นฐานของคนไทยและเครื่องชี้วัด

โดยการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน เป็นเครื่องมือในการติดตามและประเมินผลการพัฒนา โดยที่ในช่วงระยะปี พ.ศ.2528-2529 เป็นระยะที่ให้หมู่บ้านในทุกตำบลได้รับการเตรียมและเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน และในช่วงระยะปี พ.ศ.2529-2530 เป็นระยะของการเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานและมีกิจกรรมพัฒนา ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนในเรื่องให้ประชาชนได้รับรู้ว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพชีวิต และเขารู้ด้วยว่าตนเองควรจะปรับปรุงในเรื่องใด และเป็นการเตรียมประชาชนให้เกิดการร่วมมือและระดมทรัพยากรเข้าปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและการพึ่งพาตนเองในแต่ละชุมชน¹

จากเรื่องนี้จะเห็นว่า คณะกรรมการได้เสนอแนวคิดใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสำหรับประเทศไทย โดยการนำความจำเป็นพื้นฐานมาใช้ ทั้งนี้เพราะความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่ามีอะไรบ้างที่จำเป็นแก่การครองชีพพื้นฐานของบุคคลหรือเป็นความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของชุมชน เพื่อที่จะได้ใช้เป็นเกณฑ์ที่เราจะได้ตรวจสอบได้ว่า ในชุมชนหนึ่ง ๆ ยังขาดแคลนในเรื่องใดบ้างและขาดแคลนแค่ไหน ทั้งนี้จะเป็นผลให้การระดมสรรพกำลังและทรัพยากรดำเนินการต่อไปได้อย่างถูกต้องและตรงจุด เป้าหมายได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นก็จะทำให้บังเกิดผลอย่างจริงจังต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชนโดยส่วนรวมทั้งประเทศ² ดังนั้นจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการกำหนด เป้าหมายและกลยุทธ์ในการพัฒนาสังคมระยะยาว โดยการจัดแผนพัฒนาแห่งชาติโดยกำหนดเป็น "ความจำเป็นพื้นฐานของคนไทย" โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้คือ³

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารประกอบการชี้แจงโครงการปรัพรรณคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (พ.ศ.2528-2529), หน้า 2-21.

² สิทธิ จิรโรจน์, "นานาทรศนะเกี่ยวกับ จปฐ.และโคราชพัฒนา." ใน โครงการโคราชพัฒนา : กรณีศึกษาการพัฒนาชนบทแนวใหม่และการนำ จปฐ. เป็นเครื่องชี้วัดการพัฒนา (นครราชสีมา : ตราเลือกการพิมพ์, 2526), หน้า 182.

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารประกอบการชี้แจง โครงการปรัพรรณคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (พ.ศ.2528-2530), หน้า 55-60.

1. ประชาชนในครอบครัวได้กินอาหารถูกสุขลักษณะ และเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย
2. ประชาชนในครอบครัวมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
3. ประชาชนมีโอกาส เข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ
4. ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
5. ประชาชนมีการผลิตหรือจัดหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ
6. ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลาและจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการ
7. ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาความ เป็นอยู่และกำหนดวิถีชีวิตของชุมชนของคน
8. ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น

จากการกล่าวถึงตัวบ่งชี้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้างต้น จะเห็นว่าตัวบ่งชี้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีหลายประเภทและหลายระดับ ตัวบ่งชี้ที่เป็นความต้องการพื้นฐานหรือความต้องการทางกายภาพอาจได้รับการตอบสนองทางด้านปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค แล่นอกเหนือจากตัวบ่งชี้ที่เป็นความต้องการพื้นฐานซึ่งอาจจะตอบสนองทางวัตถุได้แล้ว ก็ยังมีตัวบ่งชี้ที่เป็นความต้องการพื้นฐานซึ่งไม่อาจตอบสนองทางด้านวัตถุได้ เช่น ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความสบายกายสบายใจ รวมถึงความต้องการทางด้านนันทนาการด้วย ซึ่งความต้องการหรือตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วย่อมหมายความว่า คุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น ๆ ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดมาตรฐานคุณภาพชีวิตจำเป็นจะต้องให้ผู้ที่ เป็นกลุ่มเป้าหมายเข้าใจและยอมรับด้วย จึงจะเรียกว่า เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างแท้จริง

1.4 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต

วิธีการหรือขบวนการที่เราจะพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างไรนั้น ยังไม่มีผู้ใครรวบรวมเขียนไว้เป็นคำราที่สามารจนนำไปใช้ได้โดยเฉพาะ แต่จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ได้มีผู้เสนอแนวความคิด เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้บ้างดังนี้คือ

นิมมวล ทวีสมบุญ¹ ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาชีวิตไว้ 2 แนวคือ

1. การพัฒนาของแต่ละบุคคล ได้แก่การพัฒนาในเรื่องสุขภาพของร่างกาย จิตใจ สติปัญญา การศึกษา ความต้องการ วัฒนธรรม คุณธรรม ความสามารถในการแก้ปัญหา และการปรับตัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น เรื่องของแต่ละบุคคลที่จะต้องพยายามพัฒนาตนเองโดยการศึกษา ด้วยตนเอง ดูแบบอย่าง หรือหาผู้รู้ช่วยสอนหรือแนะนำให้
2. การพัฒนาทางสังคม เช่น การพัฒนาความเจริญของบ้านเมือง หรือให้ประชาชน มีการกินดีอยู่ดี มีชีวิตที่มีกฎหมายคุ้มครอง มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การเมือง การศาสนา ซึ่งจัด เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดให้ คนเหล่านี้ได้รับโดย เสมอภาคกัน

ในการจัดสัมมนาเรื่อง "การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท" ของสมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 14-15 พฤษภาคม 2525 ณ หอประชุม สภาสตรีแห่งชาติ ฯ บ้านมนังคศิลา ผู้เข้าร่วมการสัมมนาได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาของชีวิตนั้นมาจาก สภาพจิตใจที่เสื่อมโทรม ประชาชนมีความเชื่อซา ประสบปัญหาความยากจน ประชาชนไม่รู้หนังสือและเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เป็นประจำ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้จะเกี่ยวโยงกัน เป็นลูกโซ่ เพราะ ฉะนั้นการแก้ปัญหาของประชาชนหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจะต้องแก้แบบผสมผสาน โดยใช้รูปแบบการพัฒนาคูสมัชชาชีวิตแบบ 5 อ.² คือ

1. พัฒนาอุดมการณ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งนี้เพราะจิตยอม เป็นนาย ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาดีแล้ว การพัฒนาอย่างอื่นก็จะติดตามมา การพัฒนาอุดมการณ์ของ

¹ นิมมวล ทวีสมบุญ, "คุณภาพชีวิต," หน้า 49.

² สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย, การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนา
คุณภาพชีวิต (กรุงเทพฯ : มจร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2525) หน้า 75-82.

ประชาชน จะ ี้องเน้นความขยัน ความซื่อสัตย์ การประหยัด การอดทน การออม การช่วย
เหลือตนเองและผู้อื่น

2. พัฒนาอัต-ประชาภิบาล (อัต = คนเอง, ประชา = ประชาชน, ภิบาล =
การปกครอง) นั่นคือจะต้องพัฒนาให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ ให้เขาตระหนักใน
ปัญหาของตนเอง มีการกระทำเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาาร่วมกันและรู้จักนำทรัพยากรทั้งภายใน
และภายนอกชุมชนมาใช้เพื่อแก้ปัญหา

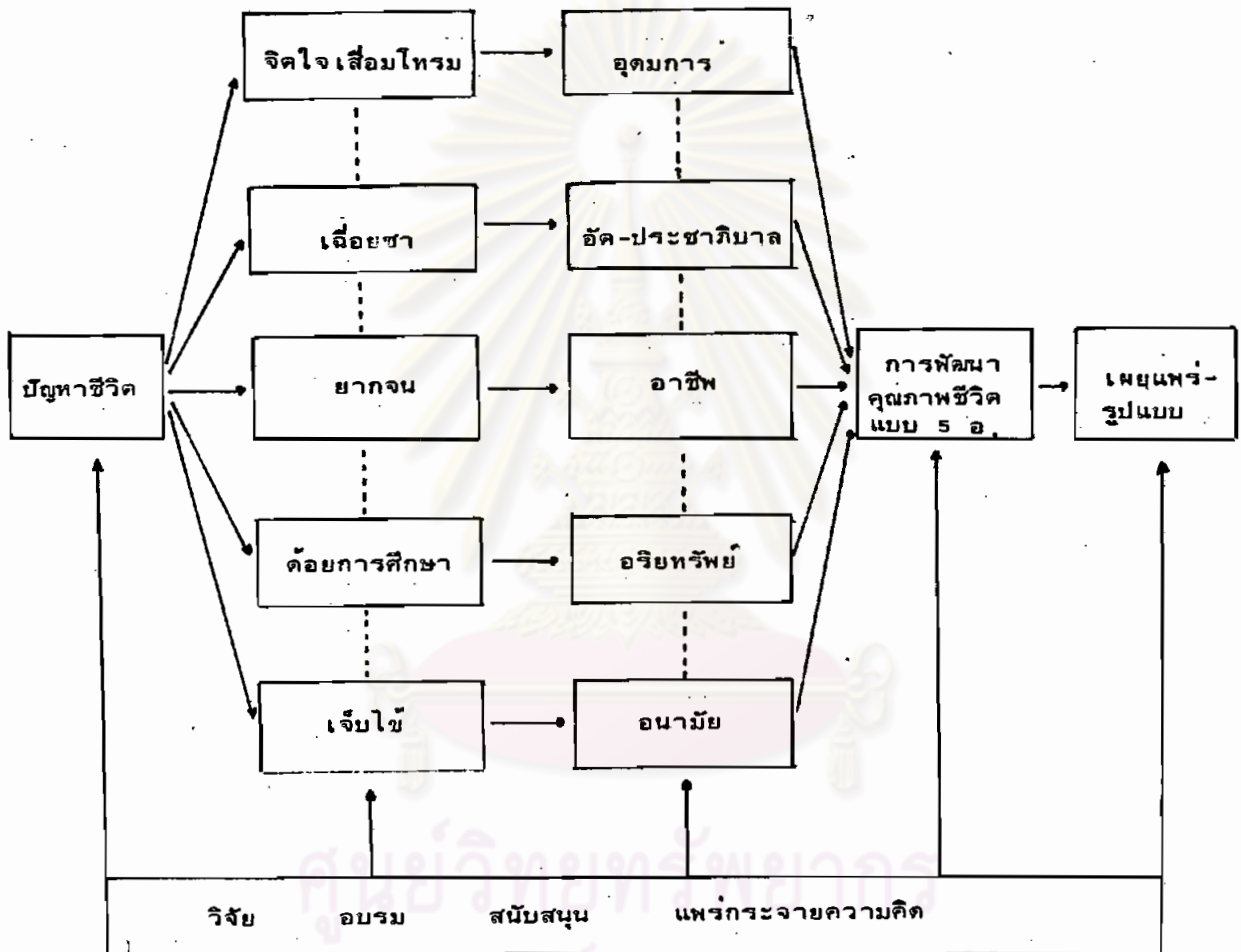
3. พัฒนาด้านอริยทรัพย์ (การศึกษา) นั่นคือจะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน
สามารถรู้แหล่งที่จะศึกษาหาความรู้ มีกิจกรรมในด้านวิชาการต่าง ๆ สามารถอ่านออกเขียนได้
ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา และกระตุ้นให้ใฝ่หาความรู้อยู่เป็นประจำ กล่าวคือ
สามารถทำเป็น คิด เป็น และแก้ปัญหาเป็น

4. พัฒนาด้านอาชีพ คือพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ด้านอาชีพ รู้จักใช้ปัจจัยในการ
ผลิต เพิ่มพูนรายได้ ลดรายจ่าย รู้จักใช้และรักษาทรัพยากรของคนในชุมชน รู้จักใช้เวลาว่าง
ให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้บริโภคที่ฉลาดและมีการออมทรัพย์

5. พัฒนาด้านอนามัย คือให้ประชาชนมีความรู้ในเรื่องสุขศึกษาขั้นมูลฐาน รู้จัก
วางแผนครอบครัว พัฒนาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ การใช้ยาสามัญประจำบ้าน รู้หลักด้าน
โภชนาการ รู้จักการออกกำลังกาย รู้จักการพักผ่อน รู้จักรักษาและป้องกันสุขภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบ 5 อ.

ที่มา : สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย, การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2525), หน้า 81.

จากแนวความคิดในการ เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้างต้น จะเห็นได้ว่าเพื่อความ สุขสมหวังในชีวิต ทุกคนควรจะต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในทุก ๆ ด้าน และการ พัฒนาจะต้อง เป็นกระบวนการที่สืบเนื่องกันไปตลอดชีวิต แต่ละบุคคลสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ของตนเองได้ โดยการใชรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมาและปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ สัมพันธ์และสำคัญต่อวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็คือ การใช้การศึกษา เข้ามา เกี่ยวของนั่นเอง

1.5 การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

เนื่องจากการศึกษา เป็นกิจกรรมของชีวิต ทำหน้าที่พัฒนาความเป็นอยู่และคุณภาพ ชีวิตให้สูงขึ้นตามลำดับ ดังนั้นการศึกษาจึง เป็นความต้องการพื้นฐานและเป็นเครื่องมือที่จะ เสาะแสวงปัจจัยต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น¹

การที่จะทราบว่าการศึกษาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างไรนั้น ถ้าพิจารณา "ความมุ่งหมายของการศึกษา" ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 แล้วจะพบว่า ความ มุ่งหมายเหล่านั้นส่วนใหญ่ตรงกันกับนิยามของคุณภาพชีวิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้²

หมวด 1

ความมุ่งหมาย

ตามนัยแห่งแผนการศึกษาฉบับนี้ การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้น

¹ พจนี สะเพียรชัย, "ทัศนะทางการศึกษา" จลสารการศึกษา 7 (กุมภาพันธ์- มีนาคม 2526) : 3,

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2521), หน้า 1-7.

การศึกษาเพื่อสร้างเสริมความประพฤติที่ดี ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทย เป็นประการสำคัญ ความมุ่งหมายของการศึกษามีดังนี้

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาและหลักธรรม
2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิธีทางประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัวและต่อตนเอง
4. ให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
5. ให้มีความยึดมั่นและศรัทธาความเสมอภาค ความสุจริต และความยุติธรรม
6. ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพ และอนามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
7. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและการจับจ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย
8. ให้มีความสามารถในการติดต่อทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จักแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญาและโดยสันติวิธี
9. ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ

คุณภาพชีวิตที่ดีนั้นส่วนหนึ่งย่อมมาจากการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ที่ได้ฝึกฝนอย่างเป็นระบบย่อมทำให้สามารถเข้าถึงคุณค่าที่ดีของชีวิตได้ และยังสามารถทำให้มีความรู้ที่จะนำไปใช้ประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการยังชีพในระดับที่เหมาะสมกับอัตภาพของคน

การที่ประชาชนจะมีการศึกษาดี เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่ตนต้องการดำรงชีวิต จะต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่ต้นคือ ตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน จะต้องมีการดูแลเอาใจใส่เด็กให้มีความพร้อมในการเรียนรู้อีก โดยการสร้างสภาพแวดล้อมในครอบครัวของเด็กให้ดี และจะต้องให้เด็กได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพ เมื่อเด็กถึงวัยจะต้องเข้าเรียนแล้ว เด็กควรจะมีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียนที่มีคุณภาพที่เท่าเทียมกัน และเมื่อเด็กเรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว จะต้องให้โอกาสเด็กเรียนต่อในชั้นมัธยมและสูง ๆ ขึ้นไป ทั้งนี้โดยเป็นไปตามความสามารถ และทักษะของเด็ก หากเด็กไม่มีโอกาสเรียนในโรงเรียน เด็กจะต้องมีโอกาสดำเนินการเพื่อจรรโลงคุณภาพชีวิตของตนจากระบบการศึกษานอกโรงเรียน และแนวทางการพัฒนาแผนการศึกษาจะต้องเน้นในสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ¹

1. ควร เน้นการ เพิ่มคุณภาพของการศึกษาในระยะสั้น เป็นอันดับแรก และควร เน้น ความสำคัญของการ เพิ่มปริมาณของการศึกษา เป็นอันดับรอง
2. ควร เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กระจายทั่วไป
3. ควร เน้นการปรับปรุงหลักสูตร
4. ควร เน้นการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
5. ควร สนับสนุน เทคโนโลยีและการใช้อุปกรณ์ในการศึกษา
6. ควร ทำการฝึกอบรมความรู้ความสามารถ เพื่อส่งเสริมอาชีพ เดิมและอาชีพใหม่

โดยอาศัยกระบวนการศึกษาด้วยตนเอง เป็นหลัก

เนื่องจากการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-Formal Education) เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดขึ้นเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ที่ขาดโอกาสอันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพโดยมีรูปแบบการจัดที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) ทั้งด้าน

¹ สถาบันวิจัยสังคม, แผนพัฒนาจังหวัดพิจิตร, หน้า 6-16-17.

หลักสูตร เวลาเรียน สถานที่และอายุของผู้เรียน การเสนอหลักสูตรแต่ละรูปแบบของการศึกษา นอกกระบบโรงเรียน จึงมีเป้าหมายสำคัญที่มุ่งให้ผู้เรียนได้บรรลุผลตามระดับความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตดังนี้คือ¹

1. เกิดแนวคิดอย่างอิสระ เสรีที่จะพัฒนาตนเอง ครอบครัวและสังคม ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของคนและสิ่งแวดล้อม
2. เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนหรือฝึกทักษะ เพื่อให้เหมาะสมทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม หรือให้เกิดความตระหนักว่าการศึกษาคือกระบวนการของชีวิตซึ่งจะเลิกเสียหาได้ไม่
3. มีการยอมรับถึงการแก้ปัญหาหรือวางแผนด้วยกระบวนการเชิงวิทยาศาสตร์
4. ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ประกอบอาชีพ หรือเพื่อประโยชน์ในรูปใดรูปหนึ่งได้ทันทีหรือในระยะเวลายาวนาน
5. ก่อให้เกิดความคิดและยอมรับว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงจำเป็นที่มนุษย์จะต้องมีความสัมพันธ์กันเพื่อสร้างสรรค์เอกภาพของตนและความมั่นคงของสังคม ในบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมของความ เป็นประชาธิปไตยที่เหมาะสม
6. สามารถวิเคราะห์และประยุกต์ความรู้ วิทยาการ และประสบการณ์ใหม่ ๆ

เพื่อให้การใช้ทรัพยากรและการจัดตารางไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมมนุษย์และวัฒนธรรมจรโลงอยู่อย่างดี

อีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษานอกกระบบโรงเรียน มุ่งให้ผู้เรียนมีระดับความสามารถสูงในประเด็นสำคัญ ๆ อันเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในทุกสภาพของสังคมคือ

1. มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถทำความเข้าใจกันได้ง่าย

¹ณรงค์ เทียนส่ง, "การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต," วารสารการศึกษาแห่งชาติ 4 (สิงหาคม-กันยายน 2523) : 36-37.

2. สามารถปรับตนเองให้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างมีความสุขในสภาวะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้
3. สามารถใช้วิชาคำนวณเพื่อประโยชน์ต่อการคิดต่อซื้อขายและทำธุรกิจได้อย่างดีตามความจำเป็นของแต่ละคน
4. สามารถจัดสร้างที่อยู่อาศัยและระเบียบปฏิบัติให้เกิดความปลอดภัยและอนามัยที่ดีแก่คนและครอบครัว
5. มีความเข้าใจและเกิดการปฏิบัติที่จะอุทิศตนเพื่อสังคมตามสถานภาพของตนหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวม
6. มีความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์ข้อประเด็นปัญหาอย่างมีเหตุผล
7. เข้าใจและซาบซึ้งในความงามทางศิลปะของชุมชน
8. เกิดความตระหนักว่า การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตที่จำเป็นจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม ให้มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้คนมีการดำเนินชีวิตอย่างสมบูรณ์

รัตนา พุ่มไพศาล¹ ได้จัดประเภทการศึกษานอกโรงเรียน โดยพิจารณาจากจุดประสงค์และเนื้อหาสาระของกิจกรรมเป็นลำดับว่าแบ่งเป็น 6 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การศึกษาด้านสามัญหรือความรู้พื้นฐาน (General or Basic Education) ได้แก่ความรู้ด้านหนังสือ การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ตลอดจนมีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การศึกษาประเภทนี้ได้แก่ การศึกษาก่อนประถมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ มหาวิทยาลัยเปิด

¹รัตนา พุ่มไพศาล, การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2525), หน้า 21-22.

2. การศึกษาก่อนอาชีพ (Occupational Education) มุ่งพัฒนาความรู้และทักษะที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทักษะที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

3. การศึกษาสำหรับการพัฒนาชุมชน (Community improvement Education) ได้แก่ การให้การศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมของท้องถิ่นและสถาบันชาติตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในสังคม เช่นการปกครองในภูมิภาค การปกครองของชาติ การร่วมมือในโครงการต่าง ๆ ของชุมชน และกิจกรรมอื่นๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

4. การศึกษาสำหรับปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family improvement Education) ได้แก่การปลูกฝังความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในครอบครัว เช่น ความรู้ความสามารถในเรื่องสุขภาพ อนามัย และโภชนาการ การจัดและตกแต่งบ้าน การเลี้ยงเด็ก การซ่อมแซม การปรับปรุงบ้าน ตลอดจนวัสดุและเครื่องใช้ต่าง ๆ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น

5. การศึกษาที่มุ่งสร้างเสริมความสมบูรณ์แห่งชีวิต เช่น การดนตรี ศิลปะ สันทนาการ การศึกษาปรัชญาทางศาสนา เป็นต้น

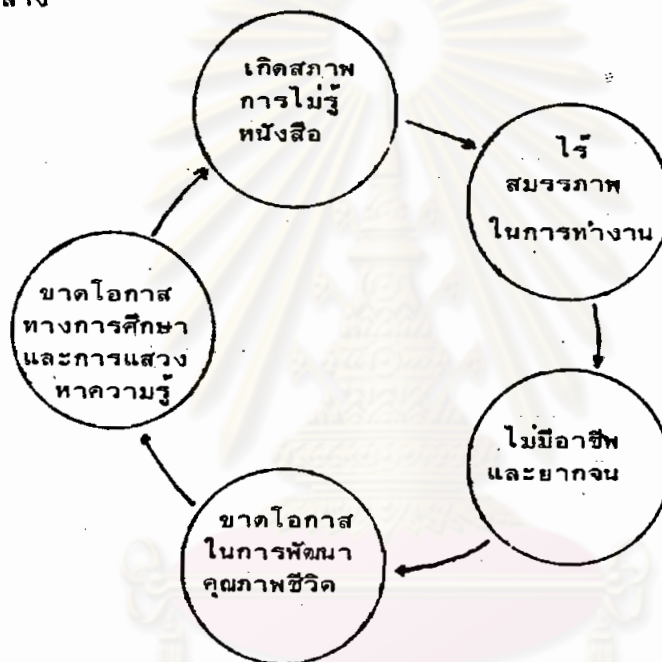
6. การศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการและเพิ่มผลผลิต

จากแนวคิดทางด้านวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การให้รู้หนังสือ ซึ่งมีความเกี่ยวพันอย่างมากกับคุณภาพชีวิต ทั้งนี้เพราะการรู้หนังสือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมชีวิตของคนเราให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความเป็นอยู่ด้านอื่น ๆ การรู้หนังสือทำให้เกิดความรู้ความชำนาญเบื้องต้น อันเป็นทางนำไปสู่ความรู้อื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของคนเรา โดยเฉพาะในโลกสมัยใหม่ ที่ความรู้จากความจริงก้าวหน้าด้านต่าง ๆ เผยแพร่ออกไปในรูปของเอกสารและสิ่งพิมพ์ และทำให้เขาเหล่านั้นสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เขาอาศัยอยู่¹ นอกจากนี้สภาพที่ประชาชนมีโรคภัยไข้เจ็บ มีอัตราการเกิดสูง

¹J.C.Mather, "Functional Literacy" In Functional Literacy and Family Life Planning Education (Lucknow : Literacy House Lucknow, 1972), p.7.

ในขณะที่มีผลผลิตค่าที่ จะเฉลี่ยในหมู่ประชาชนที่ไม่รู้หนังสือ เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงควรบริหารจัดการไม่รู้หนังสือให้สำเร็จก่อนการกระทำใด ๆ ทั้งนี้ เพราะหากจะเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเรือ การไม่รู้หนังสือเป็นสมอแล้ว เรือจะแล่นไปได้อย่างไร หากสมอยังคงทอดอยู่¹

ภาณุรัตน์ รัตยาภาส² ได้อธิบายถึง ผลการไม่รู้หนังสือที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังวัฏจักรข้างล่าง

ซึ่งอธิบายได้ว่า เนื่องจากการศึกษาเป็นมูลฐานขั้นต้นที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต หากชีวิตคนเราขาดโอกาสทางการศึกษา จนกระทั่งกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือแล้ว ย่อมหมดโอกาสที่จะแสวงหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพให้แก่ตนเองได้ ผลก็คือกลายเป็นผู้ที่ไร้สมรรถภาพในการทำงาน ขาดอาชีพและยากจน ชีวิตก็ยังจำเป็นต้องต่อสู้เพื่อหาเลี้ยงชีพเป็น

¹Arther Gillette, Youth and Literacy (Paris : UNESCO, 1972), p. 19.

²ภาณุรัตน์ รัตยาภาส. "การไม่รู้หนังสือมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร." หน้า 47-48.

ประการสำคัญ โอกาสที่จะเสาะแสวงหาองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ไปสู่เป้าหมายให้อยู่ดี มีสุข ดูเหมือนจะห่างไกลและเลือนลาง ส่งผลเกี่ยวโยงเป็นวัฏจักรดัง รูปที่แสดงไว้ข้างต้น

สายสุรี จุติกุล¹ กล่าวว่า การศึกษามีบทบาทด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. ในตัวของมันเอง การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ คุณภาพชีวิตมนุษย์ต่างไปจากคุณภาพชีวิตของสัตว์อื่น ๆ ตรงที่การมีความสามารถในการใช้ปัญญา แก้ปัญหา และดังที่กล่าวมาแล้วว่า เด็กจะต้องมีความรู้ มีทักษะ เรียนรู้เจตคติและค่านิยม ต่าง ๆ รู้จักวิธีแสวงหาความรู้และทักษะเพิ่มเติมโดยมิได้หยุดยั้งตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาจึง เป็นการเพิ่มศักยภาพในการรับของใหม่ ๆ ช่วยให้คนในสังคมผูกพันซึ่งกันและกัน สามารถรวมตัวกัน เป็นกลุ่มเพื่อแสดง เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและความเป็นชาติด้วย

2. การศึกษาเป็นพาหนะที่ช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะ อิทธิพลของการศึกษาแทรกซึมไปทุกเรื่อง

3. การศึกษาเป็นตัวเร่งการพัฒนาชีวิตด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

อუნดา นพคุณ² ได้ให้ความคิดเห็นว่า การศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จะต้องเป็น การศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน มีคุณลักษณะของการคิด เป็น ทำ เป็น และแก้ปัญหาเป็น ทั้งนี้เพราะแนวความ เชื่อพื้นฐานของความคิด เรื่อง "การคิด เป็น" นั้น มี ทัศนนะว่า คนที่คิดเป็นจะสามารถปรับปรุงตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้า กันได้อย่างผสมกลมกลืน เพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคในทุก ๆ เรื่องได้ การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น จึงเปรียบเสมือน เป็นอุปกรณ์ในการทำให้ชีวิตมีคุณภาพ

¹ สายสุรี จุติกุล, "การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต : ช่วง" ในวัยเด็ก,"

หน้า 19-21.

² อუნดา นพคุณ, "คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น : คุณภาพชีวิตในเชิงการศึกษา,"

หน้า 10.

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา¹ เสนอว่า การจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์นั้น ควรต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญอย่างน้อย 7 ประการคือ

1. เป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องกันตลอดชีวิตของบุคคล
2. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้บุคคลเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้านกายภาพ พุทธิปัญญา และจริยธรรม โดยสามารถนำกำลังกาย ความรู้ ความคิด ความคิดเข้าใจที่มีอยู่ มาสู่การปฏิบัติให้ได้ผลในสภาพชีวิตจริง
3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้บรรล่วัตถุประสงค์และรับประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่
4. เป็นการศึกษาที่มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในการใช้ข้อมูลจากความต้องการ ความจำเป็น ความเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่าง ๆ ในสภาพการณ์ที่แท้จริงของตัวบุคคล และสังคมมาเป็นพื้นฐานในการวางจุดมุ่งหมาย วางแผน และนโยบายการปฏิบัติ กับทั้งต้องมีระบบการวัดและประเมินผลการดำเนินงานอย่างละเอียด รอบคอบ และต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกรูปแบบได้ตรงกับความเป็นจริง
5. เป็นการศึกษาที่สามารถสนองความต้องการและความจำเป็นที่แท้จริงของบุคคล และสังคม ได้ทั้งในแง่ของการแก้ปัญหาที่จับต้องได้เฉพาะหน้า และในแง่ของการวางพื้นฐานและทิศทางแห่งการพัฒนาทรัพยากรสำหรับอนาคต
6. เป็นการศึกษาที่สามารถสร้างความผสมผสานให้เกิดดุลยภาพได้ระหว่างการอนุรักษ์ระบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติให้ควบคู่ไปกับความสามารถ ทำความเข้าใจและใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมสากล ซึ่งย่อมหมายถึงความสามารถในการประสานประโยชน์ระหว่างความเป็นตัวของตัวเอง เอกลักษณ์ของชาติ กับการยอมรับอิทธิพลจากโลกภายนอกนั้นเอง

¹ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, "การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต," หน้า 6-7.

7. เป็นการศึกษาที่เสริมสร้างและ เชื่ออ่านวยต่อการพัฒนาตนเองและสังคม เช่น การมีค่านิยมที่เชื่อมั่นในความสามารถและความพยายามของตนเอง มีแรงจูงใจไม่ล้มฤทธิ์ที่มุ่งทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ มีความพอใจที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและแสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ มีความทรหดอดทนต่อปัญหา อุปสรรค และสภาวะความกดดันต่าง ๆ ใ้หมาก พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและสังคมส่วนรวม

ยิวล์ม ฟูมิเมอี¹ กล่าวว่า ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น จะต้องเป็นการศึกษาภาคชีวิต กล่าวคือ

1. ให้รู้หนังสือ ให้อ่านออกเขียนได้
2. ให้รู้เทคนิคใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต
3. ให้รู้จักวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม และรู้จักปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน
4. ให้รู้จักเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมต่อสิ่งอ่านวยประโยชน์ ต่อการดำรงชีพและการใช้ชีวิตประจำวัน
5. ให้รู้แจ้งเห็นจริงและเข้าใจหลักธรรมคำสอนทางศาสนาอันที่ยึดถือ เป็นแนวทางประพฤติ ปฏิบัติ เพื่อเป็นการป้องกันการสูญเปล่าทั้งทรัพย์สินและเวลาในการปฏิบัติทางศาสนา
6. ให้รู้จักเสียสละอย่างจริงจังและจริงจังต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยยอมรับในสิทธิ์และประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ฟิลลิป เฮช คูมส์ (Phillip H. Coombs)² ได้ศึกษาความต้องการของประชาชนทางด้านวิชาการ พบว่า ประชาชนมีความต้องการการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

¹ ยิวล์ม ฟูมิเมอี, "คุณภาพชีวิตประชาชนกับการพัฒนาชุมชน," หน้า 15.

² Phillip H. Coombs, Attacking Rural Poverty : How Non-Formal Education Can Help? (London : The John Hopkins University Press, 1974), p. 5.

1. ด้านการศึกษาทั่วไปหรือความรู้พื้นฐาน ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ คิดเป็น มีความเข้าใจวิทยาศาสตร์เบื้องต้นและสิ่งแวดล้อมทั่วไป
2. ด้านการศึกษาเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของครอบครัว ได้แก่ การอนามัย และโภชนาการ คหกรรมศาสตร์และการเลี้ยงดูเด็ก การซ่อมแซมและปรับปรุงบ้านเรือน และการวางแผนครอบครัว
3. ด้านการศึกษาเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน ได้แก่ การศึกษาเพื่อความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นและประเทศ
4. ด้านการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพ ได้แก่ การพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะอย่างในการประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับความก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจและความต้องการของสังคม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการศึกษาคือเครื่องมือและกระบวนการต่อเนื่องอย่างหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์มีความเจริญงอกงามปรับตัวได้ ดำเนินชีวิตดี และมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ มนุษย์เราสามารถเรียนรู้ได้ คิดได้ ทำได้ และแก้ปัญหาได้ เพราะมนุษย์ได้รับการศึกษาและอ่านออกเขียนได้ การศึกษาดังกล่าวอาจเป็นไปได้ทั้งการศึกษาที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในวิถีดำเนินชีวิต การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาในระบบโรงเรียน ดังนั้นการศึกษากับชีวิตจึงเป็นเส้นใยสองเส้นที่พันรวมกัน เป็นเกลียวแน่นที่ต่างก็ เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่กันและกันตลอดเวลา และถึงแม้ว่าการศึกษามีข้อจำกัดประโยชน์ที่จะแก้ปัญหาให้ชีวิตได้ทุกอย่าง แต่การศึกษาก็เป็นวิธีการที่สำคัญวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยลดปัญหาและ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่พลเมือง โดยการทำให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตขึ้นและพร้อมที่จะ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจาก "คุณภาพชีวิต" เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างใหม่ในวงการศึกษาดังนั้นผลงานการวิจัยที่เกี่ยวกับ "คุณภาพชีวิต" และ "การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต" จึงมีอยู่ไม่มากนักจากการศึกษาค้นคว้าพบว่าพอที่จะรวบรวมได้ดังนี้คือ

ในปี พ.ศ.2516 (ค.ศ.1973) จอห์น เฮอร์เบิร์ต (John Herbert)¹

ได้ทำการสำรวจแนวความคิดรวบยอดของคำว่า "คุณภาพชีวิต" โดยการสร้างข้อกระทงขึ้น จากการศึกษาจากเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทำการ ประเมินและตัดสิน ผลปรากฏว่า การที่บุคคลจะมีคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์นั้น จะต้องประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญ 4 ด้านคือ

1. มีการตอบสนองความต้องการทางด้านกายภาพ
2. มีการพัฒนาตนเองและการเจริญเติบโตของบุคคล
3. การมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดของสมาชิกในสังคมปฐมภูมิ
4. การติดค่อสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมที่ตน เป็นสมาชิกอยู่

ในปี พ.ศ.2520 (ค.ศ.1977) นอร์ลีน มาเรียน (Norleen Marion)²

ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่เป็นรูปธรรม (เช่น เงินเดือน) กับนามธรรม (เช่น เกียรติยศชื่อเสียง) ของครอบครัวที่มีต่อคุณภาพชีวิต โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่อยู่ในเขตเดียวกัน ในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 1,046 คน พบว่า การมี รายได้ที่เพียงพอของครอบครัวทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการมีชีวิตที่มีคุณภาพ

¹John Herbert, "Development of a Life Quality Inventory" Dissertation Abstracts International 35 (July 1974), p. 572-B.

²Norleen Marion, "The Relationship of Objective and Subjective Family Income Adequacy to Selected Measures of Perceived Life Quality" Dissertation Abstracts International 38 (September, 1977), P. 1155-B.

ต่อมาปี พ.ศ.2522 (ค.ศ.1979) โยชิอากิ ทากาฮาชิ (Yoshiaki Takahashi)¹

นักวิชาการชาวญี่ปุ่น ได้ทำการศึกษาถึงเรื่อง คุณภาพชีวิตของคนไทยพบว่าประกอบด้วย
2 ลักษณะคือ Objective Condition ซึ่งเป็นคุณภาพชีวิตที่สามารถมองเห็นได้และสามารถ
วัดปริมาณได้ ส่วนคุณภาพชีวิตอีกลักษณะหนึ่งนั่นคือ Subjective Attitude ซึ่งเป็นคุณภาพ
ชีวิตในทางจิตวิทยาอันแสดงออกถึงความพอใจที่มีต่อการได้รับองค์ประกอบทางด้าน
Objective Condition

นอกจากนี้ในปี พ.ศ.2527 นาดฤดี ผลโภค² ได้ทำการศึกษาถึงเรื่อง ความคิด
เห็นของผู้ปกครอง เกี่ยวกับการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอน
ปลายในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนา
คุณภาพชีวิตของผู้ปกครอง จำแนกตามกลุ่มฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจในเรื่อง ความหมาย
ของคำว่า "คุณภาพชีวิต" ความต้องการความคาดหวังและบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการ
ศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า โดยส่วนรวมเห็นว่า "คุณภาพชีวิต" หมายถึง สภาวะความ
เป็นอยู่ของบุคคลที่สนองความต้องการพื้นฐาน 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้าน
สติปัญญา ด้านสังคม และด้านคุณธรรม และเมื่อจำแนกตามสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ
พบว่า ผู้ปกครองที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำเห็นว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง การตอบสนอง
ความต้องการทางด้านจิตใจ ส่วนในเรื่องความต้องการและความคาดหวังเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนา
คุณภาพชีวิตนั้น ต้องการให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเท่าที่สามารถโดยไม่จำเป็นต้องจบปริญญาตรี การ

¹Yoshiaki Takahashi, "Quality of Life in Thailand : A Socio-economic Analysis" A Thesis for the degree of Master of Engineer Asian Institute of Technology, 1979, p. 2.

²นาดฤดี ผลโภค, "ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา ภาควิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527). หน้า 137-169.

ศึกษาที่จัดนั้นจะต้องจัดเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานทั้ง 5 ด้าน ส่วนในเรื่องบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นเห็นว่า ผู้ปกครองควรมีบทบาทในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้ง 5 ด้าน สำหรับผู้ปกครองที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจจะค้ำกลาง เห็นว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง การตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ ส่วนความคาดหวังเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ต้องการให้นักเรียนมีการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี เป็นอย่างน้อย การศึกษาที่จัดขึ้นนั้นจะต้องจัดเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้ง 5 ด้าน ส่วนในเรื่องบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น เห็นว่าผู้ปกครองควรมีบทบาทในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้ง 5 ด้าน และผู้ปกครองที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูง เห็นว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ และคุณธรรม ความคาดหวังเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ต้องการให้นักเรียนมีการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี เป็นอย่างน้อย พร้อมทั้งเห็นว่าปริญญาบัตรมีความสำคัญและมีความจำเป็น การศึกษาที่จัดขึ้นนั้นจะต้องจัดเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานด้านสังคม แต่ที่เห็นว่าสำคัญและเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ จะต้องจัดการศึกษาขึ้นเพื่อสนองความต้องการด้านอื่น คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม ส่วนในเรื่องบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ผู้ปกครองมีบทบาทในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านร่างกาย จิตใจ คุณธรรม และเห็นด้วยเกี่ยวกับด้านสติปัญญาและสังคม และเมื่อ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ปกครองทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ในเรื่อง ความหมายของคำว่า "คุณภาพชีวิต" ความต้องการ ความคาดหวัง และบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในตอนที่ 1 จะเห็นได้ว่า "คุณภาพชีวิต" นั้น มีความหมายกว้างขวางและมองได้หลายแง่หลายมุม การกล่าวถึง "คุณภาพชีวิต" ที่เสนอมาทิ้งหมดจึงเป็นเพียงแนวความคิดอย่างกว้าง ๆ เพราะเป็นการยากที่จะกำหนดลงไปให้แน่นอนว่า "คุณภาพชีวิต" คืออะไร มีอะไรเป็นเกณฑ์วัดว่า เป็นคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่ดี ทั้งนี้เพราะคนเรามักจะจับคู่คุณภาพชีวิตแตกต่างกันไปตามสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา สภาพแวดล้อม ศาสนา อาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อและค่านิยมของแต่ละบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม เครื่องชี้หรือเกณฑ์ที่น่าจะนำมาพิจารณาเกี่ยวกับ "คุณภาพชีวิต" ก็คือ ความ

จำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs) ของคนไทย ซึ่งรวบรวมโดยคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเนื่องจากการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นในการท้าววิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาดังสภาพความเป็นอยู่และความต้องการที่เกี่ยวกับการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเล ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งทางภาคใต้ของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบถึง สภาพความเป็นอยู่และทรรศนะของชาวเลที่มีต่อ "คุณภาพชีวิต" ว่าเป็นไปในลักษณะไหน ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตรงตามที่ต้องการและไม่เป็นการสูญเปล่า

ตอนที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเล

2.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพความเป็นอยู่ของชาวเล

ในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยมีชนเผ่าพื้นเมืองที่มีลักษณะ เป็นชนกลุ่มน้อยที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง นอกเหนือไปจากพวกนิกริโต (Negrito) หรือเซมิง (Semang) และพวกซาไก (Sakai) หรือเงาะป่า และปัจจุบันนี้ยังคงดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม (Primitive) นั่นก็คือ ชาวเลหรือชาวน้ำ ที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลและค้ำมหมู่เกาะต่าง ๆ บริเวณฝั่งทะเลด้านตะวันตกตั้งแต่ตอนใต้ของประเทศสหภาพพม่า เรื่อยลงไปถึงจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล ไปจนถึงเขตประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย¹

มีผู้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าถึงประวัติความเป็นมาของชาวเลอยู่หลายท่าน โดยส่วนมากแล้ว จะกล่าวถึงความ เป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ และยังมีบางคนที่ได้ใช้หลักการเปรียบเทียบทางด้านมานุษยวิทยากายภาพ (Physical Antropology) ที่มีความแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน ในการตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเชื้อชาติของพวกชาวเล

¹ เชมชาติ เชนไชย, "ชาวเล : ชนเผ่าพื้นเมืองทางชายฝั่งทะเลและบริเวณของภาคใต้" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2528), หน้า 246.

ราชบัณฑิตยสถาน¹ อธิบายไว้ว่า ชาวเลเป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมของชาติมลายูที่ยังเหลืออยู่โดยไม่ได้กลายเป็นพวกมลายู ชนพวกนี้อพยพมาอยู่ในแหลมมลายูในสมัยดึกดำบรรพ์ ก่อนที่ชาวมลายูจะเข้ามาอาศัยอยู่ ชาวมลายูเรียกชาวเลว่า "โอรัง ละลุค" (Orang-Laut) ซึ่งแปลว่า คนทะเล (โอรัง = คน, ละลุค = ทะเล) เชื่อว่าชาวเลเข้าไปอาศัยอยู่พร้อมกับอีกพวกหนึ่งคือ โอรัง บุกิต (Orang Bukit) ซึ่งแปลว่า คนเขา (โอรัง = คน, บุกิต = เขา) ชาวพม่าเรียกชาวเลว่า "ฉกลาง" ไทยเขียนเป็นฉกลาง ชาวอังกฤษเรียกว่า "Sea Gypsy" ซึ่งหมายถึง ยิปซีทะเลและสันนิษฐานว่าที่ชาวอังกฤษเรียก ชาวเล เช่นนี้ ก็เพราะในสมัยที่อังกฤษเข้ามาค้าขายและแสวงหาอาณานิคมในดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์ ได้เห็นชาวเลหรือชาวน้ำอพยพเร่ร่อน ท้ามาหากินไม่เป็นหลักแหล่ง ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองแน่นอนคล้ายกับพวกยิปซีที่อพยพเร่ร่อนอยู่ในทวีปยุโรป แต่บางทีก็เรียกทับศัพท์ว่า "Chaonam"

อุทัย หิรัญไค² ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและอธิบายไว้ว่า เดิมชาวเลหรือชาวน้ำอาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำแยงซีเกียงในประเทศจีน แล้วได้อพยพหลบหนีภัยเร่ร่อนลงมาทางตอนใต้เป็นพวก ๆ โดยอาศัยลำน้ำโขงล่องเรือไปตามยถากรรมเรื่อยลงมาตลอดแหลมอินโดจีน เมื่อออกทะเลก็อาศัยเรือเร่ร่อนอยู่ตามเกาะต่าง ๆ ตลอดลงไปถึงพม่าและมลายู

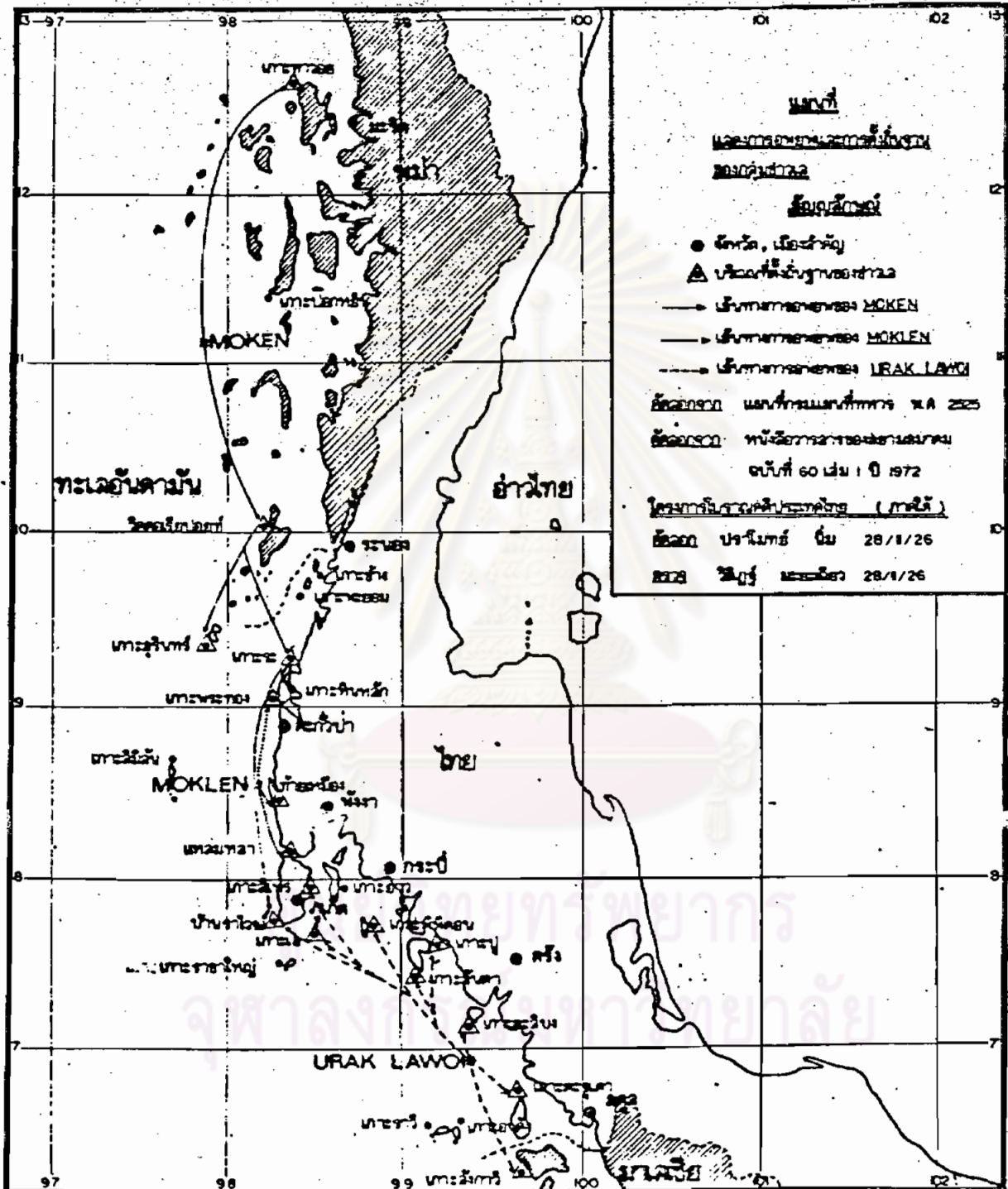
เจน จรจัด³ กล่าวถึง การค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวเลว่า เริ่มต้นเมื่อชนเผ่าอินโดนีเซียพวกหนึ่ง อพยพสู่เกาะบอร์เนียวในครั้งแรกจากแผ่นดินใหญ่ไปสู่ทะเล นับเป็นการเริ่มต้นวิถีชีวิตแบบชาวเกาะขึ้นที่นี่ และได้เกิดเผ่าพันธุ์ดัก (Dyak)

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2512), หน้า 6225.

² อุทัย หิรัญไค, "เรื่องของชาวน้ำ" วารสารกระบี่ (มกราคม 2516) : 98.

³ เจน จรจัด, "อุรัก ลาไว๊ วิญญาณอิสระแห่งท้องทะเล," อนุสาร อสท.

(มีนาคม 2525) : 47-48.

แผนภาพที่ 1 เส้นทางอพยพและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวละ

ที่มา : เขมชาติ เทพไชย, "ชาวละ : ชนเผ่าพื้นเมืองทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้"

ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์เมืองกลาง (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้ว
การพิมพ์, 2528), หน้า 250

ขึ้น จักพวกหนึ่งปักหลักอาศัยอยู่บนเกาะกลายเป็นบรรพบุรุษของคนพื้นเมืองแห่งเกาะบอร์เนียว
แต่จักพวกหนึ่ง กลับชอบใช้ชีวิตเร่ร่อนทำมาหากินอยู่ในท้องทะเล เรียกกันว่าจักทะเล
(Sea Dyak) เคลื่อนย้ายอพยพตามแนวหมู่เกาะเรื่อยมาจนถึงแหลมมลายู บางพวกขึ้นฝั่ง
ที่แหลมมลายูและกลายเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวมลายู แต่ยังมีบางพวกที่ไม่ได้หยุดยั้งการ
เดินทางแสวงหา พวกเขาแล่นเรือร่อนเร่ต่อมาทางช่องแคบมะละกาออกสู่นิเวศทะเลอันดามัน
เรื่อยมาตามแนวหมู่เกาะฝั่งตะวันตกของไทย และขึ้นไปทางหมู่เกาะคอนไคของประเทศ
สหภาพพม่า อย่างไรก็ตาม ชนเผ่าผู้ท้องทะเลเหล่านี้ได้แบ่งออกเป็นหมู่ห่วยย่อย ๆ และยังคง
สืบทอดการดำรงชีวิตแบบเคลื่อนย้ายอพยพเร่ร่อนพักพิงอยู่ท่ามกลางหมู่เกาะชายฝั่งทะเล
อันดามัน ต่อมาได้ฉายานามใหม่ว่า "ยิปซีทะเล" (Sea Gypsy) ช่วงเวลานาน หลัง
จากนั้นพวกเขาจึงยอมเปลี่ยนวิถีชีวิตพาหมู่พวกเข้มาตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานเป็นที่ทาง โดยพวก
อุรัก ลาวัว (Urak Lowoi) เข้มาอาศัยอยู่บริเวณหมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ พวก
มอเกิ้ลัน (Moklen) อยู่ถัดสูงขึ้นไปแถวเกาะภูเก็ต พวกมอเก็น (Moken) เข้สู่
บริเวณหมู่เกาะอันกว้างใหญ่ทางคอนไคของประเทศพม่า แล้วก็กลายเป็นพลเมืองชาวเกาะ
พวกแรกบนเกาะภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ¹ กล่าวว่า ชาวเลเป็นชนเผ่าที่ทำมาหากินในทะเลเก่าแก่
เผ่าหนึ่ง ซึ่งมีอยู่มากในคาบสมุทรมลายู เลยไปถึงสุมาตราและอินโดนีเซีย มีชาวเลตั้งบ้านเรือน
อยู่ตามเกาะใหญ่น้อยทั่วไป ไม่ชอบที่จะยุ่งกับคนเมือง เมื่อที่ไหนมีความเจริญขึ้น เขาจะชวน
กันอพยพไปหาเกาะอยู่ใหม่ที่ไกลผู้คนออกไปอีก มีประเพณีวัฒนธรรมแปลก ๆ ไม่เหมือนกันคนอื่นเขา
มีภาษาพูดเป็นของตนเอง

เดวิด โฮแกน (Dawid Hogan)² กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของชาวเลว่า
เป็นเผ่าพันธุ์ที่ปรากฏขึ้นมาในราว ๆ ศตวรรษที่ 17 (พุทธศตวรรษที่ 23) มีชื่อเรียกว่า

¹ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, ชาวทะเล (พระนคร : โรงพิมพ์อนุสาร อสท. :
2512), หน้า 46-47.

²Dawid Hogan, "Men of the Sea : Coastal Tribes Thailand's
West Coast," Journal of the Siam Society (JSS) Vol.60 Part 1
(January 1972) : 235

"Orang Sela" (ชนผู้อาศัยอยู่ตามช่องแคบ) เป็นพวกเดียวกับพวกมอเก็นในปัจจุบัน เป็นชนเผ่าเร่ร่อน (Nomads) อยู่ในทะเลตามเกาะต่าง ๆ ไม่มีรัฐบาล ชอบท่องเที่ยว เป็นโจรสลัด ค่อนข้างกลุ่มคนพวกนี้ได้ตกเป็นเครื่องมือของกษัตริย์ปรัมเสวร ซึ่งถือกันว่าเป็นกษัตริย์องค์แรกของมะละกา โดยที่พวกเขาจะต้องเข้าร่วมกลุ่มกัน เป็นโจรสลัดปล้นเรือในทะเล ทรัพย์สินที่ได้มาก็แบ่งให้กับกษัตริย์ปรัมเสวร ความดีความชอบที่พวกเขาเลได้รับก็คือ ได้รับการยกย่องให้เป็นตระกูลที่ได้รับการยอมรับในสังคมชั้นสูงของมะละกาในขณะนั้น

ประเทือง เครือหงส์¹ ได้ให้ความสนใจทางด้านรูปลักษณะของชาวเลกล่าวว่า ชาวเลมีลักษณะคล้ายกับชาวมองโกลแต่ไม่เด่นนัก สูงราวคนไทย มีวกร้านค้ำ และเป็นโรคผิวหนังกันมาก เมื่อพิจารณารูปร่างลักษณะและหน้าตาของชาวเลจะเห็นได้ชัดเจนว่า มีลักษณะทางร่างกายคล้ายกับชาวมลายูมาก ผู้ชายมีค่อนข้างคล้ำ หน้าอกกว้าง จากการสังเกตและศึกษาเกี่ยวกับเชื้อชาติของมนุษย์ โดยอาศัยหลักการพิจารณารูปร่างทางชีวภาพของมนุษย์ ได้แก่ สีของดวงตา ส่วนขนาดรูปร่างและลักษณะโดยทั่วไป เช่น หน้าผาก จมูก ริมฝีปาก ฟันและคาง ฯลฯ พอจะสรุปได้ว่า ชาวเลเป็นพวกเชื้อชาติมองโกลอยด์ (Mongoloid) เช่นเดียวกับพวกอินเดียนแดง จีน พม่า ไทย มลายู อินโดนีเซีย และนิกริโต ฯลฯ

ประทีป ชุมพล² ได้อธิบายถึงเผ่าพันธุ์ชาวเลในแง่ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnography) ว่า ชาวเลจัดเข้าในกลุ่มชนพวกเมลานีเซียน (Melanesian) ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ในแถบหมู่เกาะทะเลใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิกหรือหมู่เกาะเมลานีเซีย (เกาะของคนมิดา) ต่อมาได้โยกย้ายถิ่นฐานกระจายไปในหมู่เกาะทะเลใต้ พวกนี้มีรูปร่างลักษณะตัวค่อนข้างเล็ก มีวดำ คาคำ ผมหอกหยอยเป็นกระจุก มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่ปัจจุบันมักจะถูกกลืนจากประเทศที่อาศัยอยู่

¹ ประเทือง เครือหงส์, ชาวน้ำ ชาวทะเลในเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ เทรตตั้ง, 2524), หน้า 22.

² ประทีป ชุมพล, "ชาวเล : ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับสังคมชีวิตและการศึกษา," แลใต้ 5 (กุมภาพันธ์-มีนาคม 2524) : 25.

วิสิฎฐ์ มະยะเจียว¹ กล่าวว่า ชาวเลเป็นชนเผ่าพันธุ์หนึ่งอาศัยอยู่ตามเกาะต่าง ๆ แถบฝั่งทะเลด้านตะวันตกภาคใต้ของประเทศไทย เริ่มตั้งแต่บริเวณหมู่เกาะของประเทศสหภาพพม่า หมู่เกาะของจังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดสตูล ไปจนถึงเกาะซึ่งเป็นอาณาเขตของประเทศมาเลเซีย ความประวัตินี้ความเป็นมา ชนเผ่านี้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่ม ๆ อย่างโดดเดี่ยวตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเล สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยอาศัยอยู่ตามเพิงพักขนาดเล็กที่สร้างขึ้น เป็นลักษณะของที่พักชั่วคราวตามชายหาดของเกาะต่าง ๆ เพราะเมื่อเจอลมรสุมหรืออุปสรรคในการดำรงชีวิตขึ้นมา พวกเขาจะต้องอพยพโยกย้ายไปหาที่อยู่แห่งใหม่ โดยพิจารณาถึงความอุดมสมบูรณ์ของพวกกุ้ง หอย ปู ปลา ฯลฯ เป็นหลัก

ประเทือง เครือหงส์² ได้กล่าวถึง นิยามความเป็นมาของบรรพบุรุษของชาวเลคนแรกว่า ความที่เล่าสืบต่อกันมา บรรพบุรุษคนแรกของชาวเลคือ ตะโตะอาดัม ซึ่งเป็นคนที่ไม่เอาเรื่องเอาราวอะไรเลย ในยุคที่มีศาสนาเผยแพร่เข้ามาในดินแดนต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคนี้ ชาติด่าง ๆ ได้รับเอาศาสนาที่ตนมีความเลื่อมใสเข้ามายึดถือ แต่ตะโตะอาดัมเป็นคนคือรีนชอบเที่ยวเตร่ ไม่เอาเรื่องเอาราว การงานไม่ทำ หามือกินมือ ชอบเร่ร่อน ไปถึงไหนก็พักที่นั่น ด้วยเหตุนี้ความไม่เอาไหนจึงเป็นมรดกตกทอดมายังลูกหลานของชาวเลจนกระทั่งทุกวันนี้ ชีวิตของชาวเลจึงเสมือนกับถูกสาปแช่งไปด้วย

จากผลการศึกษาของนักวิชาการดังกล่าวมาแล้วในตอนต้นพอจะสรุปได้ว่าพวกชาวเลไม่ได้เป็นชนพื้นเมืองของเกาะต่าง ๆ ทางภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย แต่เป็นพวกที่อพยพเร่ร่อนมาจากที่อื่น ส่วนจะอพยพมาจากบริเวณประเทศอินโดนีเซียหรือจากลุ่มน้ำแยงซีเกียงนั้นยังไม่สามารถสรุปได้แน่นอน ทั้งนี้เพราะผู้ทำการศึกษาแต่ละท่านต่างก็ใช้เหตุผลในการศึกษา

¹ วิสิฎฐ์ มະยะเจียว, "สภาพปัจจุบันของชาวเลภูเก็ต" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2528), หน้า 262.

² ประเทือง เครือหงส์, ชาวน้ำ ชาวทะเลในเมืองไทย, หน้า 12.

แตกต่างกันไป และสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพวกชาวเลเป็นไปด้วยความยากลำบาก ก็คือในกลุ่มชาวเลไม่มีการสื่อความหมายกันโดยภาษาเขียน จะมีแค่ภาษาพูดเท่านั้น การศึกษาจึงขาดหลักฐานอ้างอิงที่พอจะนำมา เป็นหลักฐานที่แน่นอนได้อย่างแท้จริง

นอกจากมีผู้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวเลแล้ว ก็ยังมีผู้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสภาพการดำรงชีวิตของชาวเลในด้านต่าง ๆ อีกหลายท่าน เช่น

ประเทือง เครือหงส์¹ อธิบายถึงภาษาของชาวเลว่า ชาวเลมีภาษาพูดเป็นของตนเองโดยเฉพาะ แต่ไม่มีภาษาเขียน สำเนียงพูดของชาวเลคล้ายกับภาษามลายูและอินโดนีเซีย โดยที่พูดภาษาอินโดนีเซียได้เพียงบางคำและพูดภาษามลายูได้เพียงบางคำแต่สำเนียงผิดเพี้ยนไปบ้าง คำพูดบางคำชาวเลก็สร้างคำขึ้นมาเองแต่อยู่ในวงแคบ ๆ มีศัพท์น้อยคำ เนื่องจากวิทยาการไม่เจริญ คำที่สร้างขึ้นก็มักเป็นคำที่ใช้เกี่ยวกับชีวิตอาชีพการงานของเขาเท่านั้น

ราชบัณฑิตยสถาน² อธิบายถึง สภาพความเป็นอยู่ของชาวเลว่า ในสมัยก่อนนั้น ชาวเลเร่ร่อนหาเลี้ยงชีพโดยการอาศัยอยู่ในเรือไม้ระกำขนาดเล็ก ภายในเรือบรรจุก 2 คน สัวเมีย และลูก ๆ อีก 5-6 คน บางครั้งก็ขึ้นมาบนบกชั่วคราวเพื่อซ่อมแซมเรือ แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีชาวเลบางกลุ่มขึ้นมาตั้งหลักแหล่ง เป็นหมู่บ้านอยู่ตามชายฝั่งทะเลและเกาะต่าง ๆ มีอาชีพประมง รับจ้าง และหาของทะเลขาย

ปราโมทย์ หัตถนาสุวรรณ³ อธิบายถึง ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวเลว่า มีลักษณะเป็น Cluster Settlement คือเป็นไปในแบบที่ไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า มีการ

¹ ประเทือง เครือหงส์, ชาวน้ำ ชาวทะเลในเมืองไทย, หน้า 82.

² ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 6225-6226.

³ ปราโมทย์ หัตถนาสุวรรณ, "ชาวทะเล," หน้า 32-34.

สร้างบ้าน เรือนอยู่รวมกัน เป็นกลุ่มตามชายหาดหรือริมทะเล สังคมกัน เฉพาะในหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งมีจำนวนคนไม่มากนัก และนิยมอยู่กัน เป็นกลุ่มย่อยมากกว่าอยู่รวมกัน เป็นกลุ่มใหญ่

ธนา วสวนนท์¹ อธิบายว่า ชาวเลมีสภาพความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมทะเลจะปลูกสร้างอย่างง่าย ๆ โดยใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ดินไม้จากป่าใกล้เคียงกันกับสถานที่อยู่ บ้านส่วนมากมักจะใช้ไม้เสาที่ตัดได้จากป่า หลังคามุงด้วยจากหรือไม้ไผ่สาน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวเลไม่คิดที่จะสร้างที่อยู่อย่างถาวร ด้วยความเชื่อที่ว่าพวกตนจะต้องอพยพโยกย้ายเพื่อหาแหล่งทำกินที่ดีกว่า ประกอบกับมีฐานะยากจน จึงต้องใช้วัสดุอย่างง่าย ๆ และหาได้ตามธรรมชาติ บริเวณที่อยู่อาศัยของชาวเลก็ขาดความสะอาดเพราะไม่มีที่ทิ้งขยะ ไม่มีส้วม น้ำใช้จะอยู่ในเขตชายหาดโคลนเกือบทุกหมู่บ้าน ชาวเลมักไม่นิยมหาต้มหรือไอน้ำสำหรับเก็บน้ำฝนไว้ใช้เลย

นอกจากนี้ รัตนพันธ์² กล่าวถึง ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวเลไว้ในวารสาร หังงาว่า ชาวเลมักสร้างที่อยู่อาศัยไม่ถาวร สามารถสร้างหรือรื้อโยกย้ายได้สะดวก บ้านมีลักษณะคล้ายกระท่อมพอเป็นที่กำบังฝน ลักษณะบ้านเป็นชั้นเดียวไม่ยกพื้น หลังคามุงด้วยใบจาก พื้นบ้านปูด้วยไม้กลม หรือไม้กั้นหมากผ่าเป็นซี่แล้วผูกด้วย เชือกหวาย ไม้ใช้ตามู หากจะมีการโยกย้ายก็จะแก้ไขเครื่อง เรือนออก เป็นชิ้นส่วนแล้วมีครอบครัวนำไปปลูกสร้างที่อื่นได้อีก ซึ่งก็ต้องเป็นที่ตั้งอยู่ริมทะเล เพราะเขาให้เหตุผลว่าถ้าไม่ได้อยู่ริมทะเลจะไม่มีความสุข และชาวเลทั่วไป จะมองไม่เห็นความสำคัญของการใช้พื้นดินให้เป็นประโยชน์ ชอบอาศัยอยู่อย่างอิสระ ไม่ชอบคบค้าสมาคมกับชนกลุ่มอื่น หากแต่ชอบอยู่รวมเป็นพวกเดียวกัน

¹ธนา วสวนนท์, "แนวทางในการจัดสวัสดิการให้ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดภาคใต้ : จากกรณีศึกษา เรื่องของชาวเลในจังหวัดภูเก็ตและพังงา," หน้า 31-32.

²รัตนพันธ์ (นามแฝง), "ชาวน้ำ (ชาวเล) ในประเทศไทย," วารสารหังงา (เมษายน 2525) : 71.

ส่วนทางด้านทายาทและการสืบสกุลนั้นแค่เดิมชาวเลไม่มีชื่อสกุล แต่เมื่อทางราชการกำหนดให้มีสกุลใช้โดยให้ถือฝ่ายบิดาเป็นหลัก แต่ทางพฤตินัยของชาวเลก็ยังยึดถือภรรยาเป็นหลัก อยู่ นามสกุลของชาวเลส่วนมากให้ทางราชการตั้งให้ และเพื่อสะดวกแก่การใช้ในหมู่บ้านเดียวกันจึงมักมีนามสกุลเหมือน ๆ กัน ดังนั้นสกุลของชาวเลจึงมีไม่มากนัก เช่น ทะเลเล็ก (เป็นนามสกุลของชาวเลที่หมู่บ้านเกาะลิบตา จังหวัดกระบี่ พวกนี้มีความชำนาญทางทะเลเป็นอย่างมาก) ช้างน้ำ (เป็นสกุลของชาวทะเลที่เกาะพีพี เกาะจำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ พวกนี้มีความสามารถพิเศษคือทำงานเก่งเหมือนช้าง) ประมงกิจ (เป็นสกุลของชาวเลในภูเก็ต พวกนี้มีความสามารถในการทำประมง) นาวารักษ์ (เป็นสกุลของชาวเลที่หมู่บ้านไทยใหม่ อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา พวกนี้มีความสามารถในการใช้เรือพิเศษ) หาญทะเล (เป็นสกุลของชาวเลในหมู่เกาะอาดัง จังหวัดสตูล พวกนี้มีความกล้าหาญทางด้านทะเลเป็นอย่างมาก เช่น เด็กที่มีอายุประมาณ 6-7 ขวบ สามารถว่ายน้ำในทะเลนับระยะทางได้เป็นกิโล ๆ ได้ อย่างสบาย)¹

สำหรับในเรื่องการแต่งกายและการใช้เครื่องประดับ รศนพันธ์² อธิบายไว้ว่า สมัยก่อนผู้ชายชาวเลนิยมนุ่งผ้าเตี่ยว ไม่สวมเสื้อ ผู้หญิงชอบนุ่งกระโจมอกคลุมถึงเข่า โดยใช้ผ้าโปร่งหรือผ้าถุง ไม่สวมเสื้อเช่นกัน แม้ผู้หญิงจะโศ เป็นสาวก็ไม่สวมเสื้อ สาวชาวเลเชื่อว่า การแตกเนื้อสาว เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตอนหลัง เป็นสิ่งที่ไม่น่าอัปอายหรือต้องปกปิดแต่อย่างใด แต่สำหรับการแต่งกายในปัจจุบันนี้นั้นชาวเลได้พัฒนาและเลียนแบบคนพื้นเมืองเป็นอันมาก (บางคนแทบมองไม่ออกเลยว่าเขาเป็นชาวเลถ้าไม่ได้ยินเสียงพูด) ในสมัยปัจจุบันผู้ชายชาวเลนิยมนุ่งกางเกงจีนซึ่งสามารถใช้ได้ทั้ง 2 หน้า เป็นการประหยัด หาง่าย ราคาถูก แต่ยังคงไม่นิยมสวมเสื้อ สำหรับผู้หญิงก็หันมานุ่งผ้าถุง สวมเสื้อ ไม่รู้จักใช้เครื่องสำอาง เพียงใช้แป้งผัดหน้าอย่างเดียว

ส่วนเครื่องประดับชาวเลนิยมใช้ทองคำมากที่สุด ไม่ชอบใช้เบียร์หอยหรือเครื่องประดับอย่างอื่น แม้แต่มุกก็ไม่มีค่าสำหรับเขา ดังนั้นชาวเลจึงมักขายมุกให้ชาวพื้นเมืองใน

¹ รศนพันธ์ (นามแฝง). "ชาวน้ำ (ชาวเล) ในประเทศไทย," หน้า 72-73.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

ราคาถูก ชาวเลไม่ชอบสวมหมวกทั้ง ๆ ที่ออกทะเลในขณะที่อากาศร้อนระอุ ไม่ชอบสวมรองเท้า ไม่ชอบอาบน้ำ และด้วยสาเหตุนี้จึงมักเกิดโรคผิวหนังตามมาในภายหลัง

ประเทือง เครือหงส์¹ ได้กล่าวถึง ศาสนาและความเชื่อของชาวเลไว้ว่าเนื่องจากในสมัยก่อนชาวเลเป็นพวกที่เร่ร่อน อารยธรรมและอิทธิพลของศาสนาแผ่ไปไม่ถึง ดังนั้นชาวเลจึงเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีศาสนาพวกเขาเลจึงมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์อย่างฝังแน่น แต่ในปัจจุบันชาวเลมีการติดต่อกับคนพื้นเมืองมากขึ้น ชาวเลจึงหันมานับถือศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ กันมากขึ้น

ทางด้านลักษณะนิสัยใจคอและค่านิยม อุทัย หิรัญไค² กล่าวว่า ชาวเลชอบอาศัยอยู่อย่างเป็นอิสระ ไม่ชอบคบค้าสมาคมกับชนกลุ่มอื่น สิ่งที่ชาวเลยึดถือเป็นค่านิยมประจำหมู่พวกคือ ความซื่อสัตย์ ชาวเลโดยทั่วไปมีนิสัยเป็นคนสุภาพ มีความสามัคคีกันและไม่ค่อยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ชอบการเอาเปรียบ ไม่นิยมการอวดทรัพย์ ยังมีคติชีวิตแบบดั้งเดิม เคารพนับถือผู้อาวุโสและหมอไสยศาสตร์ประจำหมู่บ้านเป็นอย่างมาก

ในเรื่องระบบครอบครัวและความสัมพันธ์ทางสมาชิก รศนพันธ์³ อธิบายไว้ว่า โครงสร้างของครอบครัวชาวเลเป็นครอบครัวขนาดกลาง ในครอบครัวหนึ่ง ๆ มีพ่อแม่อยู่รวมกัน แต่ในช่วงลูกหลานหากแต่งงานหรือมีครอบครัวใหม่ก็มักจะแยกออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ ภายในภูมิมานั้น ทั้งนี้เนื่องจากบ้านเดิมคับแคบ ไม่สามารถอยู่รวมกันได้หลาย ๆ ครอบครัว

¹ประเทือง เครือหงส์, ชาวน้ำ ชาวทะเลในเมืองไทย, หน้า 116-122.

²อุทัย หิรัญไค, "เรื่องของชาวน้ำ," วารสารกระป๋อง (ฉบับปฐมฤกษ์) 1 (มกราคม 2513) : 18.

³รศนพันธ์ (นามแฝง), "ชาวน้ำ (ชาวเล) ในประเทศไทย," หน้า 72.

ในครอบครัวชาวเลครอบครัวหนึ่ง ๆ มักจะยกให้ฝ่ายมารดา หรือภรรยาเป็นใหญ่ ในครอบครัว เพราะประเพณีเขาถือว่าครอบครัวใดมีบุตรหญิงมากก็จะมีค่าเหมือนมีทองเพราะสามารถเป็นที่พึ่งในภายหน้าได้ ส่วนผู้ชายหรือผู้ที่เป็นสามีก็จะทำงานหนักและจะต้องไปทำงานนอกบ้าน เช่น ต้องออกไปในทะเลเพื่อหาปลาหรือรับจ้าง หากผู้ชายที่จะเดินทางไปทำงานนอกบ้าน สิ่งแรกที่เขาจะตัดสินใจว่าจะไปรับจ้างทำงานหรือไม่อย่างไร เขาจะต้องขออนุญาตจากผู้เป็นภรรยาเสียก่อน เมื่อได้รับอนุญาตก็ไปทำงานโดยที่ไม่ได้สนใจเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างเลย คงทำงานแต่เพียงอย่างเดียว แต่คนที่จะไปรับค่าจ้างหรือตกลงราคาค่าตอบแทนก็คือภรรยา และแม้งานที่เขาชอบทำหากภรรยาไปตกลงกับใครไว้แล้วไม่ให้ไปทำงาน ผู้เป็นสามีก็ต้องตัดสินใจไปทำงานตามที่ภรรยากำหนดให้และจะต้องละทิ้งงานเดิมไปโดยปริยาย ดังนั้นครอบครัวของชาวเลจึงมีภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัว ส่วนผู้ชายก็เป็นผู้ตามไปด้วยความสมัครใจ

ส่วนในเรื่องการอบรมและสร้างบุคลิกภาพให้แก่สมาชิกนั้น ในสมัยก่อนการให้การศึกษอบรมและการสร้างบุคลิกภาพให้แก่สมาชิกในกลุ่มชาวเลนั้น เป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัว อันได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง หัวหน้ากลุ่ม เป็นผู้ให้การถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปโดยไม่มีพิธีรีตอง ครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กและคนหนุ่มสาวชาวเลเป็นอย่างมาก และสามารถรักษาประเพณีแบบแผนดั้งเดิมไว้ได้มาก ไม่มีอิทธิพลภายนอกเข้ามาปะปน เพราะไม่มีวัฒนธรรมหรืออิทธิพลภายนอกเข้ามาแทรก อีกทั้งนิสัยใจคอก็ไม่ชอบคบค้าสมาคมกับผู้อื่น เรื่องราวที่อบรมให้สมาชิกเรียนรู้มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การทำมาหากิน การสร้างที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลผู้ป่วย ระเบียบประเพณีของกลุ่ม หน้าที่ของสามีภรรยาในครอบครัว ความประหฤติโดยทั่ว ๆ ไป ความเชื่อตลอดจนความมุ่งหมายของชีวิต ฯลฯ และแม้ในปัจจุบันชาวเลได้ส่งบุตรหลานให้เข้าศึกษาในโรงเรียนแล้วก็ตาม แต่สถาบันทางครอบครัวก็ยังมีอิทธิพลต่อสมาชิกอยู่มาก ส่วนทางโรงเรียนได้แบ่งเบาภาระช่วยเหลือโดยการที่ช่วยให้เด็ก ๆ ชาวเลวัยเรียนอ่านออกเขียนได้ขึ้นมาบ้างเท่านั้นเอง แต่เมื่อเด็ก ๆ กลับไปบ้าน ก็ต้องพูดภาษาของเขาต่อไป บางครอบครัวหากเด็กไปพูด

ภาษาไทยในระหว่างหมู่เด็กด้วยกัน เมื่อผู้ปกครองได้ยินก็จะได้รับโทษและบังคับไม่ให้เด็กพูดภาษาไทยขณะอยู่ในบ้าน คงให้พูดภาษาชาวเลแต่เพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดปัญหาแก่เด็กเป็นอย่างมาก¹

ทางด้านสุขภาพอนามัยและการรักษาพยาบาลของชาวเล ถวิล นำบุญพล² อธิบายว่า ในสมัยดั้งเดิมชาวเลตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน ไม่เป็นสัดส่วนและมักจะสกปรก แม้ว่าจะอยู่ริมชายหาดก็ยังมีน้ำคร่ำขังอยู่ใต้ถุนบ้าน ไม่รู้จักการระบายน้ำ ในบริเวณหมู่บ้านส่วนมากมักจะมึกลื่น เหม็นคาวปลาและสิ่งปฏิกูล เนื่องจากขาดการแนะนำและอิทธิพลภายนอกยังไม่เข้าไปไม่ถึง แต่ในปัจจุบันชาวเลบางที่มีที่อยู่อาศัยเป็นสัดส่วนและเป็นกลุ่มก้อนมากยิ่งขึ้น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามขึ้น บ้านมักจะหันหน้าออกสู่ทะเล มีขนาดพอ ๆ กัน รู้จักรักษาความสะอาดของบ้านเรือน รู้จักปลูกไม้ประดับตัดแปลงธรรมชาติให้สวยงาม แต่ยังไม่รู้จักใช้ส้วมให้เป็นที่ถูกสุขลักษณะ คำนอนามัยส่วนบุคคลชาวเลโดยทั่วไป มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์เพราะได้รับอากาศบริสุทธิ์จากทะเลมีอาหารโปรตีนจากทะเลให้ได้รับประทานกันทุกวัน

โรคภัยที่ชาวเลเป็นกันมากได้แก่ โรคผิวหนัง มีลักษณะเป็นขุยซึ่งมีสาเหตุจากการที่ชาวเลไม่ค่อยอาบน้ำ เพราะน้ำหายากต้องไปเอามาจากที่ไกล ๆ นอกจากนี้ก็มีเป็นไข้มาเลเรีย ทั้งนี้เนื่องจากทางชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของประเทศไทย มีฝนตกชุกชุม ชาวเลไม่รู้จักใช้มุ้ง ส่วนเด็ก ๆ จะเป็นโรคทางเดินอาหารและระบบหายใจ เช่น โรคท้องร่วงและไข้หวัด ส่วนคนสูงอายุมักจะเป็นโรคเกี่ยวกับหูและตา เช่น หูตึง ตาพร่า ส่วนภาวะการเจริญพันธุ์ของสตรีชาวเลนั้นก็นับว่าอยู่ในระดับค่อนข้างสูง กล่าวคือ ในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ 4-8 คน

¹รัตนพันธ์ (นามแฝง). ชาวน้ำ (ชาวเล) ในประเทศไทย, หน้า 59-60.

²ถวิล นำบุญพล. "ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีชาวเลในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต." หน้า 141.

ประชุม ชุ่มเพ็ญพันธุ์¹ กล่าวถึง วัฒนธรรมนิยมประเพณีของชาวเลไว้ว่า ความปกติชาวเลจะมีวัฒนธรรมนิยมประเพณี เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน และการตายเป็นของตนเอง แต่วัฒนธรรมประเพณีของพวกชาวเลทุกวันนี้ได้เปลี่ยนไปเป็นอันมาก เพราะได้มีการติดต่อรับเอาอิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณีและระเบียบชีวิตความเป็นอยู่ไปจากคนจีน คนไทย และคนมลายู เนื่องจากความจำเป็นบังคับ ไม่มีทางจะหลบหลีก ความสะดวกสบายและอิทธิพลทางเศรษฐกิจและสังคมรอบด้านทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชาวเลเปลี่ยนไป เกือบหมด และบางที่ก็รับเอาวัฒนธรรมนิยมประเพณีของคนอื่นมาใช้ปะปนกัน

สำหรับกรณีวัฒนธรรมนิยมประเพณีของชาวเลที่จังหวัดภูเก็ตและพังงา ธนา วสวนนท์² ได้อธิบายไว้ว่าชาวเลในจังหวัดภูเก็ตและพังงา ส่วนมากยังคงรักษาวัฒนธรรมนิยมประเพณีดั้งเดิมของคนเอาไว้ เช่น ภาษาพูด พิธีการแต่งงาน พิธีการเกิด พิธีการตาย การรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยการปิดเป่า เวทย์มนต์คาถาและพิธีอื่น ๆ และคิดว่าวัฒนธรรมนิยมประเพณีเหล่านี้ยังคงมีในหมู่ชาวเลอีกนาน ทั้งนี้เพราะประเพณีเหล่านี้สืบทอดจากบรรพบุรุษมาแล้วหลายชั่วคนและหลายร้อยปีมาแล้ว

เชมชาติ เทพไชย³ กล่าวสรุปถึงชาวเลว่า ชาวเลนั้นมีลักษณะพื้นฐานการดำรงชีวิตที่ไม่คงที่ มีการอพยพย้ายถิ่นกันอยู่เสมอ ไม่รู้จักการบันทึกเรื่องราวของตนเอง จึงเป็นการยากต่อการสืบสาวถึงรากเหง้า (Roots) อย่างแท้จริงได้ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานที่ใดถาวรแล้ว

¹ ประชุม ชุ่มเพ็ญพันธุ์, "วัฒนธรรมชาวเล," อนุสาร อสท. 18 (กุมภาพันธ์ 2521) : 17.

² ธนา วสวนนท์, "แนวทางในการจัดสวัสดิการให้แก่ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดภาคใต้ : จากกรณีศึกษาเรื่องของชาวเลในจังหวัดภูเก็ตและพังงา", หน้า 32.

³ เชมชาติ เทพไชย, "ชาวเล : ชาวเผ่าพื้นเมืองทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง, หน้า 246.

ชาวเลก็พยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมทั้งคอกกลุ่มชนพื้นเมืองที่มีอยู่เดิมและสภาพภูมิประเทศ แต่ก็ยังไม่ได้พิจารณาตัวเองในด้านเกษตรกรรมอันเป็นลัทธิดำรงชีวิตแบบพื้นฐานแต่อย่างใด ยังคงดำรงชีวิตโดยการหาปลาและหาหอยจากทะเลเป็นหลัก... ในปัจจุบันนี้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเลยังคงเป็นไปเรื่อย ๆ ไม่ค่อยสนใจค้ำองค้ำมภายนอกมากนัก การหว่านหว่านกินนั้นก็ เป็นไปวันหนึ่ง ๆ ไม่มีการสะสมทรัพย์สินและอาหาร เมื่ออาหารหมดก็ จะออกไปหาอีกคราวหนึ่ง ความเป็นไปของชาวเลมักเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางเศรษฐกิจ

และในเรื่องเดียวกันนี้ ธนา วสวนนท์¹ ผู้ซึ่งเคยรับราชการที่ภูเก็ลและคุ้นเคยกับชาวเลเป็นอย่างดี ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวเลที่จังหวัดภูเก็ตว่า โดยทั่วไปแล้ว สภาพความเป็นอยู่ของชาวเลที่ภูเก็ตแตกต่างกับประชากรในชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงอย่างเห็นได้ชัด เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ คติในการดำรงชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ภาษาพูด วิธีการแต่งงาน วิธีการเกิดและวิธีการตาย ซึ่งชาวเลส่วนมากยังคงดำรงรักษาไว้อย่างเคร่งครัด

ชาวเลโดยทั่วไปจะมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ การสร้างบ้านเรือนนิยมปลูกสร้างที่ริมทะเล โดยใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ต้นไม้จากป่าใกล้เคียงกับสถานที่อยู่ บ้านส่วนมากมักจะใช้ไม้เสาที่ตัดได้จากป่า หลังคาบ้านมุงด้วยจากหรือไม้ไผ่สาน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวเลไม่คิดจะสร้างที่อยู่ถาวร เพราะในสมัยก่อนชาวเลอพยพจากชายฝั่งทะเลหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งเพื่อหาแหล่งหว่านหว่านที่ดีกว่า การสร้างบ้านเรือนที่ถาวรจึงไม่นิยมสร้างกัน เพราะต้องอพยพอยู่เสมอ ประกอบกับฐานะยากจนจึงต้องใช้วัสดุง่าย ๆ และหาได้ตามธรรมชาติ จะซื้อวัสดุทำบ้านก็นิยมใช้วัสดุราคาถูก แต่ในปัจจุบันชาวเลในบางหมู่บ้านเริ่มสร้างบ้านเพื่ออยู่อย่างถาวรบ้าง แต่ก็น้อยมาก บริเวณที่อยู่อาศัยของชาวเลโดยทั่วไปมักขาดความสะอาด เพราะไม่มีที่ทิ้งขยะ ชาวเลเกือบทุกหมู่บ้านจะไม่มีส้วมใช้ น้ำกินน้ำใช้ก็อยู่ในเกณฑ์ที่ขาดแคลนเกือบทุกหมู่บ้าน ด้วย

¹ ธนา วสวนนท์ "แนวทางในการจัดสวัสดิการให้แก่ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดภาคใต้ : จากกรณีศึกษาเรื่อง ของชาวเลในจังหวัดภูเก็ตและพังงา," หน้า 9-32.

: ทัศนคติชาวเลบางแห่งจึงต้องอาศัยบ่อน้ำที่อนามัยหรือชื่อน้ำไข่ ชาวเลโดยทั่วไปเกือบจะไม่หา
 คุ่มหรือภาชนะเก็บน้ำฝนไว้ใช้เลย จากลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว จะเห็นว่าชาวเลส่วนมากไม่สนใจ
 ที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น ชอบที่จะดำรงชีวิตแบบง่าย ๆ และสงบ ทำให้
 มาตรฐานการดำรงชีวิตของชาวเลในบางท้องที่ บางตำบล มีสภาพการดำรงชีวิตใกล้เคียงกับ
 ชุมชนบุรพกาล ดังนั้นสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของชาวเลน่าจะคงมีการปรับปรุงแก้ไขใน
 หลายด้าน เช่น สุขภาพอนามัย สภาพความสะอาดของหมู่บ้าน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาในเรื่อง
 ที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เพราะชาวเลไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องปลูกบ้านพักอาศัยในที่ดินของเอกชน
 หรือที่ดินสาธารณะประโยชน์ ในกรณีที่ชาวเลอาศัยอยู่ในที่ดินของเอกชนก็มักจะถูกเจ้าของที่ดิน
 เอาไรต์เอาเปรียบ ดึงเงื่อนไข จนเป็นที่เดือดร้อนของชาวเลโดยทั่วไป นอกจากนี้การติดต่อกับ
 โลกภายนอกชุมชนของชาวเลมีน้อย ทำให้ชาวเลขาดความรู้และทำให้ถูกเอาเปรียบ
 จากชาวพื้นเมืองอยู่เสมอ ชาวเลขาดการศึกษาและขาดการประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่าง ๆ เป็น
 อย่างมาก การสนใจ ให้การศึกษาจริงจังกับบุตรหลาน มีอุปสรรคจากฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้
 เนื่องจากชาวเลส่วนมากมีฐานะยากจน ดังนั้นชาวเลจึงควรจะได้รับการช่วยเหลือเท่าที่จะ
 สามารถให้ได้จากทางราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ฉันทส ทองช่วย¹ อธิบายถึง ความหมายของคำว่า "ชาวเล" "ชาวน้ำ"
 "ชาวไทยใหม่" และ "ชาวสิงห์" หรือ "มาซิง" ว่า คำทั้ง 4 คำดังกล่าวใช้เรียกชื่อชนเผ่า
 นี้ แต่คำทั้ง 4 มีความหมายที่มีรายละเอียดที่น่าสนใจแตกต่างกันบ้าง กล่าวคือ

"ชาวเล" (ชาวทะเล) เป็นคำเดิมที่คนไทยภาคใต้ใช้เรียกชนกลุ่มนี้ ซึ่งหมายถึง
 คนที่อาศัยใช้ชีวิตท่ามาหากินอยู่กับทะเล

"ชาวน้ำ" เป็นคำที่นิยมใช้กันในกลุ่มของผู้ที่มีการศึกษา แต่คำนี้ชาวเลรู้สึกว่าเป็นคำ
 ไม่สุภาพ โดยเขาให้เหตุผลว่า คนเราเกิดมาจากน้ำอสุจิซึ่งถือเป็นน้ำที่ไม่สะอาด ไม่บริสุทธิ์
 ดังนั้นคำว่า "ชาวน้ำ" จึงถือเป็นคำด่า เป็นคำที่ชาวเลรังเกียจมากและไม่ควรนำไปใช้ติดต่อกับ
 ชนกลุ่มนี้

¹ ฉันทส ทองช่วย, "ชาวเลและภาษาชาวเลเกาะสิเหร่" ในรายงานการสัมมนา
 ประวัติศาสตร์กลาง (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2528), หน้า 254-255.

"ชาวไทยใหม่" เป็นชื่อใหม่ที่ชาวเขา ใช้เรียกตัวเองในปัจจุบันและกำลังได้รับความนิยมขึ้นเรื่อย ๆ ชนกลุ่มนี้จะรู้สึกภูมิใจมากถ้าใคร ๆ เรียกเขาว่า "ชาวไทยใหม่" ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพวกเขามีความรู้สึกว่าได้รับการยกย่องให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกับคนไทยส่วนใหญ่ สมกับที่พวกเขาต่างก็เป็นพลเมืองสัญชาติไทยเหมือนกัน

"ชาวสิงห์" หรือ "มาซิง" เป็นชื่อชาวเลกลุ่มหนึ่งพบที่หาดราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ตามปกติแล้วคำนี้เป็นคำที่ใช้เรียกชาวเลกลุ่มที่อาศัยอยู่ทางจังหวัดพังงา ระนอง ตลอดไปถึงหมู่เกาะมะริดในประเทศพม่าตอนใต้ พวกนี้มีภาษาพูดแตกต่างจากภาษาชาวเลทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคำว่า "ชาวเล" เป็นคำเดิมในภาษาที่ชาวภูเก็ตและคนไทยที่อยู่จังหวัดใกล้เคียงใช้เรียกชื่อชนกลุ่มน้อยกลุ่มนี้มานาน ผู้วิจัยมีความประสงค์จะรักษา คำเดิมในภาษาเอาไว้ จึงเลือกใช้คำว่า "ชาวเล" ในการวิจัยครั้งนี้

ประพันธ์ เรืองณรงค์¹ อธิบายว่า ชาวเล (ชาวน้ำ) ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยคือ

1. พวกมะละกา (Malacca) สันนิษฐานว่า พวกนี้เดิมอาศัยอยู่ในแถบช่องแคบมะละกา
2. พวกลิงคา (Lingga) สันนิษฐานว่า พวกนี้เดิมอาศัยอยู่ในแถบหมู่เกาะลิงคา
3. พวกสิงห์ หรือ มาซิง พวกนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่แถบเมืองมะริด ทวาย และเกาะต่าง ๆ ในเขตประเทศสหภาพพม่า ปัจจุบันมีพวกนี้บางกลุ่มยังเร่ร่อนอาศัยเรือเป็นบ้านอยู่ ส่วนมากยังใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม (Primitive) พวกนี้มีอาศัยอยู่ในประเทศไทยในแถบ

¹ประพันธ์ เรืองณรงค์, "ชาวน้ำที่เกาะอาดัง," วิทยาสาร (เมษายน 2517) :

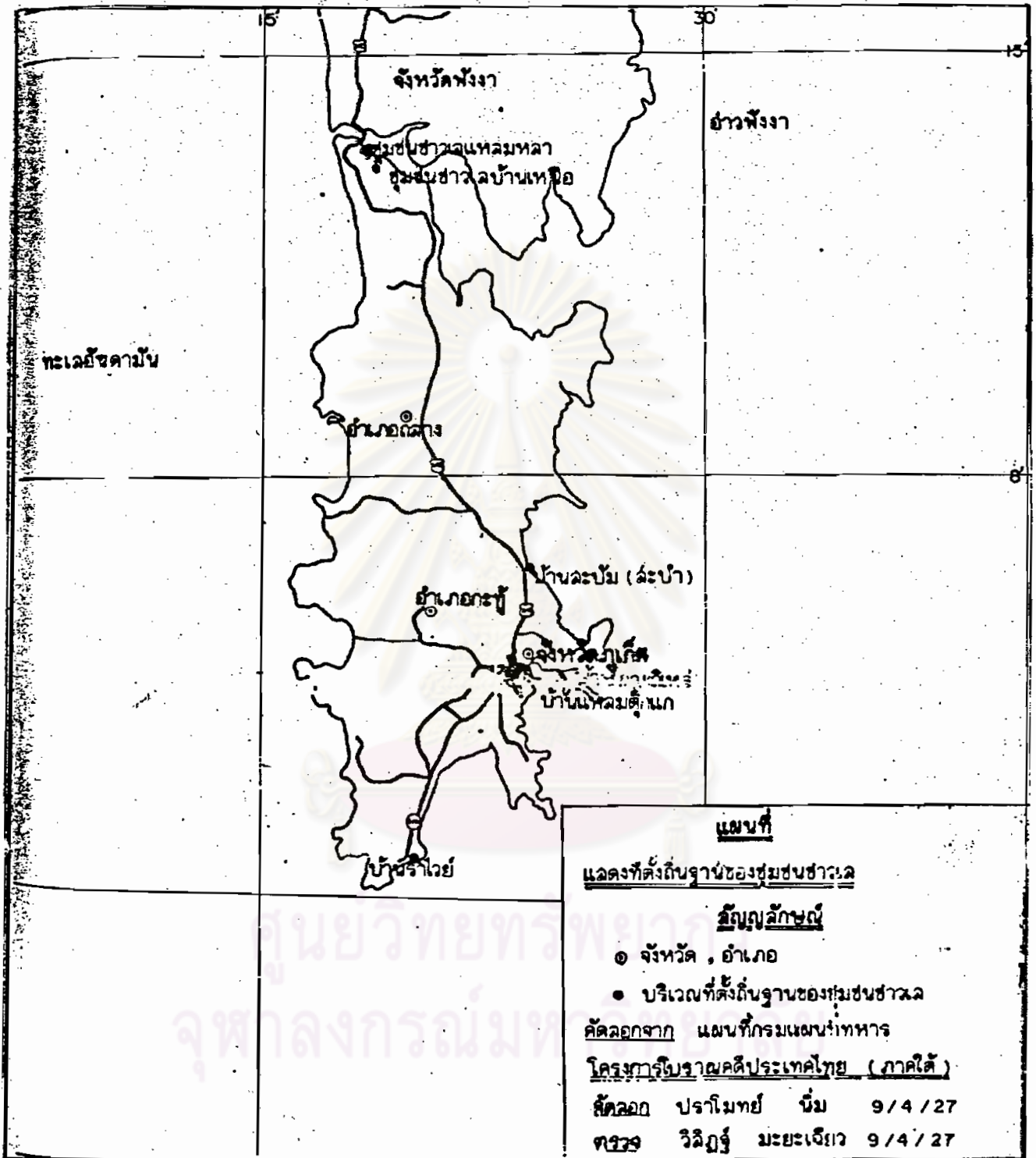
จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง ไม่สามารถสำรวจจำนวนที่แน่นอนได้ แต่ชาวเลที่อาศัยอยู่ในแถบจังหวัดสตูล กระบี่ พังงา และภูเก็ต ในปัจจุบันเป็นชาวเลผสมเกือบทั้งสิ้น ชาวเลบางส่วนก็หันมาแต่งงานกับคนพื้นเมือง บ้างก็หันมานับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และในปัจจุบันก็มีศาสนาคริสต์เข้าไปเผยแพร่ในกลุ่มชาวเลเหมือนกัน

วิสิฐ ณะยะเฉียว¹ กล่าวถึงชาวเลที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดภูเก็ตว่า ชาวเลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตมีทั้งหมด 5 กลุ่ม ทุกกลุ่มจะตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณชายหาดริมทะเล ยกเว้นกลุ่มที่บ้านเหนือ หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ลึกเข้ามาจากชายฝั่งทะเลประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีชาวเลอาศัยอยู่ประมาณ 15 หลังคาเรือน (62 คน) นอกนั้นก็ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามชายหาดริมทะเล กลุ่มที่เกาะสิเหร่เป็นชาวเลกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด อาศัยอยู่ในเขตหมู่ที่ 4 ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง มีชาวเลอาศัยอยู่ประมาณ 217 หลังคาเรือน (787 คน) ถัดลงไปก็เป็นกลุ่มที่หาดราไวย์อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลราไวย์ อำเภอเมือง มีชาวเลอยู่ 2 พวก คือ พวกสิงห์ มีประมาณ 18 หลังคาเรือน (90 คน) และชาวเลที่เรียกตัวเองว่า "ไทยใหม่" มีประมาณ 95 หลังคาเรือน (421 คน) กลุ่มที่แหลมหลา อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง มีประมาณ 50 หลังคาเรือน (275 คน) และกลุ่มที่สะปำ อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง มีประมาณ 29 หลังคาเรือน (120 คน)

สำหรับการศึกษาศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้ ได้มีการศึกษาชาวเลที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งพบว่าชาวเลที่หาดราไวย์มีอยู่ 2 จำพวกคือ

¹วิสิฐ ณะยะเฉียว, "สภาพปัจจุบันของชาวเลภูเก็ต" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง, หน้า 262.

²เชงชาติ เทพไชย, "ชาวเล : ชนเผ่าพื้นเมืองทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง, หน้า 248.

แผนภาพที่ 2 ที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวเล

ที่มา : เขมชาติ เทพไชย. "ชาวเล : ชนเผ่าพื้นเมืองทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์เมืองถลาง (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้ว การพิมพ์, 2528). หน้า 251.

พวกไทยใหม่ ซึ่งเป็นประชากรที่ผู้วิจัยเลือกมาการศึกษา เดิมชาวเลพวกนี้คือ พวกมอเกลีนและพวกอุรัก ลาไว้อย่าง เป็นพวกที่เชื่อว่าบรรพบุรุษของคนอพยพมาจากหมู่เกาะแถบประเทศมาเลเซียแล้วแยกย้ายกันขึ้นอาศัยอยู่ตามเกาะต่าง ๆ คือ ที่เกาะเซ เกาะบอน แหลมกา แล้วย้ายมาอยู่ที่หาดราไวย์ในสมัยรุ่นปู่ เชื่อว่าพวกนี้อาศัยอยู่ที่หาดราไวย์ ประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว ตามความเป็นมาจัดได้ว่าชาวเลกลุ่มนี้มาอาศัยอยู่ที่หาดราไวย์เป็นกลุ่มแรก

2. พวกสิงห์ เล่าว่า บรรพบุรุษดั้งเดิมของพวกนี้อาศัยอยู่ในบริเวณหมู่เกาะของประเทศสหภาพมา อินโดแกบบริเวณเกาะพริด เกาะสอง อพยพมาอยู่ที่หาดราไวย์ประมาณ 40 กว่าปีมาแล้ว

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเล

เนื่องจากชาวเลเป็นชนกลุ่มน้อยที่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย เช่นชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ดังนั้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อยกลุ่มนี้จึงมีอยู่ไม่มากนัก และจากการศึกษาค้นคว้า ปรากฏว่าได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของชาวเลไว้บ้างดังนี้

ในปี พ.ศ. 2518 ฉันทัส ทองช่วย¹ ได้ทำการศึกษาถึงเรื่อง "ระบบหน่วยเสียงของภาษาชาวเล เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต" พบว่า ชาวเลมีภาษาพูดเป็นของตนเองแต่ไม่มีภาษาเขียน ภาษาของชาวเลเป็นภาษาที่สังกัดตระกูลภาษาสาขา มลายูไปลิเนียน (Malayo Polynesian) ซึ่งเป็นภาษาที่เกี่ยวข้องกับภาษามลายูและภาษาอินโดนีเซีย ภาษาชาวเลสามารถแบ่งเป็นภาษาถิ่นย่อย (Sub-dialect) ได้หลายถิ่น สำหรับภาษาชาวเลที่ภูเก็ตนั้นแบ่งได้เป็น 2 ถิ่นย่อย คือ ภาษาชาวเลหัวไป ซึ่งเป็นชาวเลส่วนใหญ่กับภาษาชาวเลพวกสิงห์ ซึ่งเป็นชาวเลส่วนน้อย นอกจากนี้ภาษาชาวเลยัง เป็นภาษาที่ไม่มีระบบเสียงวรรณยุกต์ กล่าวคือเสียงวรรณยุกต์มิได้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป เช่นคำว่า "สุนัข" ในภาษาชาวเลจะออกเสียงว่า "อาซุ" หรือ "อาซู่" ก็มีความหมายเหมือนกัน

¹ ฉันทัส ทองช่วย, "ระบบหน่วยเสียงภาษาชาวเลเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2519), หน้า 73-75.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 อร กุ้งแก้ว¹ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับสิ่งใหม่ของชาวเล เกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต" โดยการสัมภาษณ์จากหัวหน้าครอบครัวชาวเล เพื่อให้ทราบถึงสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับสิ่งใหม่ของชาวเลในเรื่องการศึกษา การอนามัยและการแต่งกาย พบว่า ในแง่ของสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจส่วนใหญ่แล้ว ชาวเลมีภูมิลำเนาอยู่ที่เดิมตั้งแต่เกิด มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ มีฐานะยากจน มีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นและต้องการเปลี่ยนอาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็ทำไม่ได้ เพราะไม่มีความรู้ด้านอื่น สำหรับในแง่ของปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการคือ การใช้ภาษาและเข้าใจภาษาไทย การติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกและความเชื่อทางด้านประเพณี ปรากฏว่าความสามารถในการใช้ภาษาไทยและการเข้าใจภาษาไทยมีความสัมพันธ์กับการยอมรับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ดีมีแนวโน้มที่จะยอมรับการศึกษามากกว่าผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้ไม่ดี สำหรับในเรื่องการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก ก่อให้เกิดความแตกต่างในการยอมรับสิ่งใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ที่มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกมากมีแนวโน้มที่จะยอมรับสิ่งใหม่มากกว่าผู้ที่มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกน้อย และในเรื่องความเชื่อทางด้านประเพณี ก่อให้เกิดความแตกต่างในการยอมรับการแต่งกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนในเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาและการเข้าใจภาษาไทยกับการยอมรับการอนามัย การแต่งกายและความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางด้านประเพณีกับการยอมรับการศึกษาอนามัยนั้น ปรากฏว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในปีเดียวกันนี้ ธนา วสวนนท์² ได้ทำการศึกษาเรื่อง "แนวทางในการจัดสวัสดิการให้แก่ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดภาคใต้ : จากกรณีศึกษาเรื่องของชาวเลในจังหวัดภูเก็ตและพังงา"

¹ อร กุ้งแก้ว, "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับสิ่งใหม่ของชาวเล เกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522), หน้า 52-54.

² ธนา วสวนนท์, "แนวทางในการจัดสวัสดิการให้แก่ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดภาคใต้ : จากกรณีศึกษาเรื่องของชาวเลในจังหวัดภูเก็ตและพังงา," หน้า 145-152.

พบว่า ชาวเลโดยทั่วไป มีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนและขาดแคลนแม้แต่สิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (ได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค) ทางด้านการศึกษาของชาวเลก็ปรากฏว่า มีชาวเลเพียงร้อยละ 31.67 เท่านั้นที่สามารถอ่านหนังสือภาษาไทยได้ ชาวเลโดยทั่วไปยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ไม่นิยมการวางแผนครอบครัว ทำให้ชาวเล มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นปัญหาที่ตามมาก็คือผลกระทบต่อสภาพความยากจนและความขาดแคลนที่มีอยู่แล้วให้มีเพิ่มมากขึ้น ปัญหาปัจจุบันของชาวเลคือ ปัญหาในด้านสภาพความเป็นอยู่และสวัสดิการต่าง ๆ ที่ได้รับยังไม่เพียงพอ ชาวเลส่วนมากจะคิดว่า พวกเขาไม่มีความฉลาดเท่ากับคนในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง อันแสดงถึงการขาดขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต และมีผลทำให้พวกเขาไม่มีความคิดไปถึงความค้ำค้ำในค้ำชาติพันธุ์ของพวกเขาด้วย ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น ดังนั้นแนวทางทางการจัดสวัสดิการให้แก่ชาวเล จึงได้แก่การให้คำแนะนำในเรื่องการประกอบอาชีพ การให้บริการทางด้านการศึกษา การให้บริการทางด้านอนามัย โดยเฉพาะการเผยแพร่ความรู้ให้ชาวเล เข้าใจถึงการป้องกันโรคและประโยชน์การคุมกำเนิด

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2525 ถวิล นำปัญจพล¹ ได้ทำการศึกษาถึงเรื่อง "ภาวะการเจริญพันธุ์ของสตรีชาวเลในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต" โดยการนำเอาลักษณะที่เกี่ยวข้องกับทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ที่ถือว่าเป็นอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ มาใช้ในการศึกษา ผลปรากฏว่า อายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ คือ จำนวนบุตรเกิดรอดจะลดลงตามการเพิ่มขึ้นของอายุแรกสมรส ระยะ เวลาสมรสก็มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ กล่าวคือ สตรีซึ่งมีระยะเวลาการสมรสยาวนานกว่าจะมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่า สำหรับปัจจัยทางด้านสังคม พบว่า การศึกษาของสามีและภรรยา มีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ ส่วนทางด้านศาสนาและอาชีพนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะการเจริญพันธุ์ และจากการศึกษาถึงปัจจัย

¹ ถวิล นำปัญจพล, "ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีชาวเลในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต"

ทางด้านเศรษฐกิจพบว่า คู่สมรสที่มีรายได้ต่ำ (41-80 บาท/วัน) จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่า คู่สมรสที่มีรายได้สูงกว่า สำหรับปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และการวางแผนครอบครัว พบว่า ผู้ที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่า ผู้ที่ไม่เห็นด้วย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเลในตอนที่ 2 จะเห็นได้ว่า ชาวเลนั้น เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในแหลมมลายูตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สภาพความเป็นอยู่ของชาวเลในสมัยก่อนคือ การเร่ร่อนหาเลี้ยงชีพไปวัน ๆ โดยอาศัยอยู่ในเรือลำเล็ก ๆ จะขึ้นมาปลูกเพิงอยู่ตามชายหาดบ้างก็เมื่อต้องซ่อมแซมเรือหรือหลบพายุ แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีชาวเลหลายกลุ่มขึ้นมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามชายฝั่งทะเลและตามเกาะต่าง ๆ โดยสร้างบ้านหลังเล็ก ๆ อยู่รวมเฉพาะในหมู่บ้านเดียวกัน ไม่ชอบคบค้าสมาคมกับบุคคลภายนอก ไม่สนใจการศึกษา มีขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาพูดเป็นของตนเอง ภาษาพูดของชาวเล มีลักษณะเหมือนภาษามลายูผสมกับภาษาอินโดนีเซีย แต่ไม่มีภาษาเขียน ประกอบอาชีพโดยการหาประมง รับจ้าง และหาของทะเลขาย ปัจจุบันชาวเลอาศัยอยู่ในประเทศไทยในฐานะชนกลุ่มน้อย ที่นักวิชาการหลายท่านเห็นว่าควรปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งนี้เพราะชาวเล มีลักษณะการดำรงชีวิตใกล้เคียงกับชุมชนนุรพกาล ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศชาติที่ต้องการให้คนไทยทุกคนเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ ภายในปี 2545 และโดยเฉพาะชาวเลที่หมู่บ้านชาวเล ตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งนับว่าเป็นชาวเลกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ นับเป็นเวลา 2-3 ชั่วอายุคนมาแล้ว ประกอบกับหาดราไวย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาดังเรื่องสภาพความเป็นอยู่และความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเลที่นี่ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานราชการและเอกชนได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป